

Väestö

eilen

tänään

huomenna

Kannen kuva: Mikko Nummi

ISBN 951-47-0883-0

**Väestö
eilen
tänään
huomenna**

Tilastokeskus

HELSINKI 1987

**Tilastokirjasto
Statistikbiblioteket**

129732

Alkusanat

Väestö eilen, tänään, huomenna -julkaisussa kuvataan Suomen väestönkehitystä pääpiirteittäin 1700-luvun puolesta välistä lähtien. Lisäksi julkaisussa on lyhyet luvut perheistä, kieliryhmistä, koulutuksesta ja elinkeinorakenteesta. Tätä julkaisua hieman lyhyempää englanninkielistä versiota "Population in Finland -past, present, future" on jaettu mm. Euroopan väestökonferenssin osanottajille Jyväskylässä kesäkuussa 1987. Sen kuten myös tämän julkaisun on kirjoittanut yliaktuaari Timo Nikander.

Helsingissä elokuun 19. päivänä 1987

Olavi E. Niitamo

Mauri Nieminen

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat

Johdanto	2
Väkiluvun kehitys 1750—2050	2
Väkiluvun kasvun osat	5
Syntyvyys	5
Syntyvyys ja avioituvuus viime vuosikymmeninä	7
Syntyvyys alueittain	8
Syntyvyys Euroopassa viime vuosikymmeninä	9
Kuolevuus	12
Kuolevuus kuolemansyittäin viime vuosina	18
Kuolevuus alueittain	19
Siirtolaisuus	21
Väestön rakenne	24
Ikä- ja sukupuolirakenne	24
Perherakenne	24
Kieliryhmät	28
Koulutusrakenne	29
Elinkeinorakenne	31
Väestön jakaantuminen alueittain ja maassamuutto	33
Väestön jakaantuminen alueittain ...	33
Maassamuutto	35
Kaupungistuminen	38
Lähteet	41
Liite	44

Johdanto

Tässä julkaisussa kuvataan Suomen väestönkehitystä 1700-luvun puolesta välistä nykypäivään sekä väestöennusteen mukaan ensi vuosisadan puoleen väliin saakka. Kuvaus esittää väestönkehityksen keskeisimmät piirteet.

Ensiksi tarkastellaan väkiluvun kehitystä ja väestönkasvun komponentteja, syntyvyyttä, kuolevuutta ja siirtolaisuutta. Toiseksi luodaan katsaus väestörakenteeseen. Kolmanneksi kuvataan väestön jakaantumista alueittain sekä maassamuuttoa. Käytetyt luvut on kerätty olemassa olevista väestötilastoista sekä tutkimuksista, joissa on käytetty Tilastokeskuksen aineistoja tai Ruotsissa olevia Suomen historiallisia väestötilastoja.

Väkiluvun kehitys 1750—2050

Suomen väestötilastot antavat mahdollisuuden kuvata väkilukumme kehitystä 1700-luvun puolesta välistä lähtien. Ensimmäisiä virallisia tietoja maamme väkiluvusta on saatavissa jo vuodelta 1749. Tuon ajan koko maata koskevat väkilukutiedot perustuvat kirkonkirjoista tehtyyn yhteenvedoon. Kirkonkirjat ovatkin Suomen väestötietojen peruslähde. Ensimmäinen ihmisten itse täyttämiin lomakkeisiin perustuva väestölaskenta koko maasta tehtiin vuonna 1950. Tätä ennen suurimpia kaupunkeja koskevia väestölaskentoja oli tehty vuodesta 1870 lähtien kymmenvuosittain.

Kuvassa 1 on Suomen väkiluvun kehitys vuosina 1750 — 1985 sekä oletettu kehitys vuosina 1986 — 2050. Runsaasta 420 000:sta vuonna 1750 Suomen väkiluku nelinkertaistui vuoteen 1870. 1870-lukua pidetään yleisesti ajan kohtana, jolloin teollistuminen alkoi myös Suomessa.

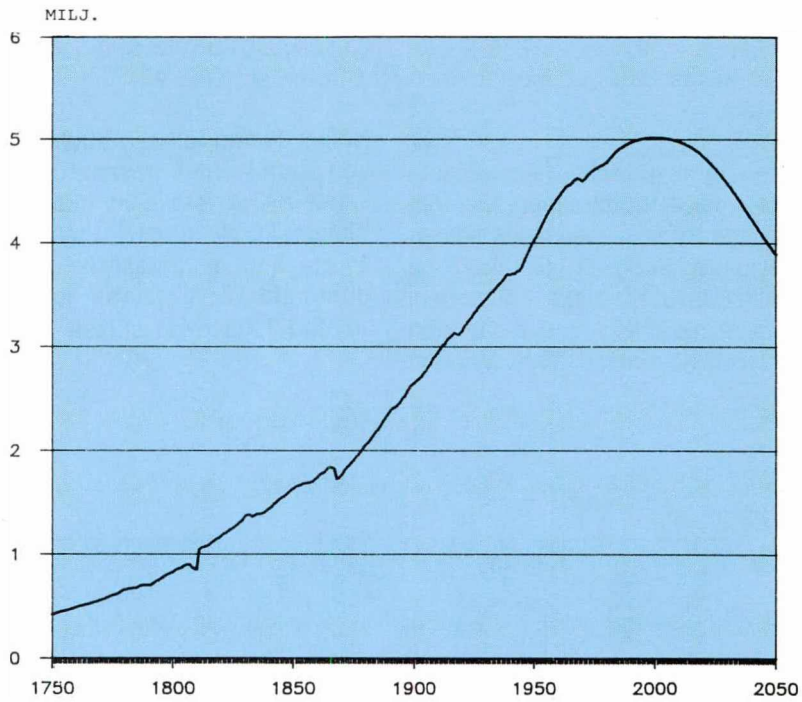
Vuodesta 1870 väkiluvun suureneminen on ollut melko suoraviivaista. Vuodesta 1870 vuoteen 1960 maamme väkiluku suureni suunnilleen 300 000 kymmenvuosittain. Selvin poikkeus on 1950-luku, jolloin väkiluku suureni noin

420 000. Koska väkiluvun absoluuttinen kasvu on pysynyt melko samansuuruisena, suhteellinen kasvu on hidastunut (kuva 2).

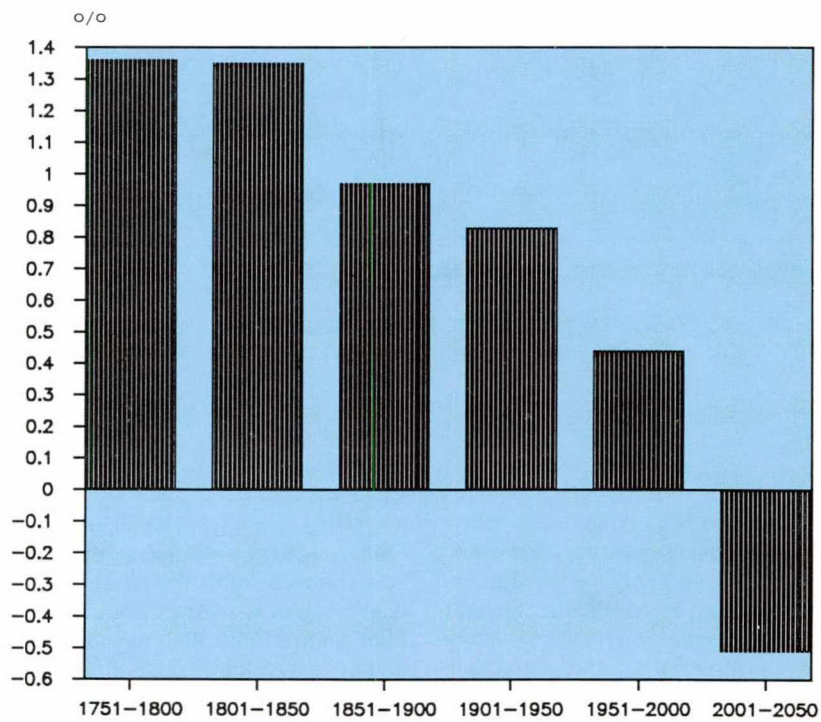
Kahdessa sadassa vuodessa, vuodesta 1750 vuoteen 1950, Suomen väkiluku suureni nopeammin kuin koko maailman väkiluku. Tänä aikana Suomen väkiluku lähes kymmenkertaitui, kun maailman väkiluku nelinkertaistui. Maailman väkiluvun kasvu kiihtyi vasta 1950-luvulla. Vaikka suhteellinen kasvu on hidastunut 1980-luvulle tultaessa, määrällisesti maailman väkiluku kuitenkin yhä suurenee.

Vuonna 1985 Suomen väkiluku oli 4 910 000. Väestöennusteiden mukaan Suomen väkiluku ylittää viiden miljoonan rajan 1990-luvun alussa. Vuosituhannen vaihteessa väkiluku alkaa vähetä, jos viimeaikaiseen väestönkehitykseen perustuvat laskelmat toteutuvat suomalaisia on vuonna 2050 noin miljoona vähemmän kuin nyt.

Yhdistyneiden Kansakuntien arvion mukaan maailman väkiluku oli 4,9 miljardia vuonna 1986. Viiden miljardin raja ylitettiin heinäkuun alussa 1987. Suomessa asui vuonna 1986 runsaat 4,9 miljoonaa asukasta eli siis noin tuhannessa maailman väestöstä.

Kuva 1. Suomen väkiluvun kehitys 1750—2050(1)

Kuva 2. Väkiluvun kasvu 1751—2050, %

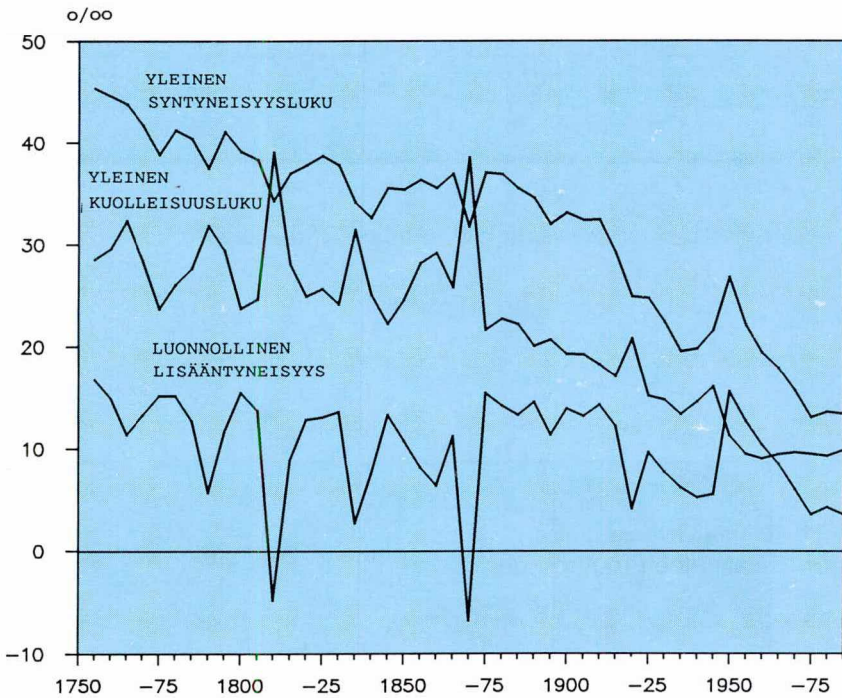
(1) Kaikkien kuvien ja taulukoiden lähteet ovat liitteessä.

Kuvasta 3 saa yleiskuvan väestönkasvun kahdesta taustatekijästä, syntyvyydestä ja kuolevuudesta. Lisäksi kuvassa on ns. luonnollinen lisääntyneisyysluku.

Ennen 1870-lukua kuolevuudelle oli ominaista suuri vaihtelu. Sen takia luonnollisen väestönkasvun vaihtelu aiheutui ensi sijassa kuolleiden määrän heilahteluista. Suomen väkiluku jopa väheni vuosien 1789—91 ja 1808—09 sotien, vuosien 1833 ja 1836 koleran sekä vuosien 1867—68 suurten nälkävuosien takia. Vuonna

1868 lähes 8 % maan koko väestöstä menehtyi nälkään, kulkutauteihin ja muihin sairauksiin. (Strömmer 1969, 22.)

Nälkävuosien jälkeen kuolevuus alkoi aleta ja sen suuri vaihtelu tasaantua. Suomessa oli alkanut ns. väestöllisen muuntumisen kausi(1). Yleinen kuolleisuusluku pieneni kansalaissotavuotta ja toisen maailmansodan vuosia lukuun ottamatta. Ensi kerran kuolleisuus oli alle 10 o/oo 1950-luvun alussa.

Kuva 3. Yleinen syntyneisyys- ja kuolleisuusluku sekä luonnollinen lisääntyneisyys 1751—1985(2)

(1) Väestöllisellä muuntumisella tarkoitetaan siirtymistä korkean kuolevuuden ja syntyvyyden oloista alhaisen kuolevuuden ja syntyvyyden oloihin. Väestöllinen muuntuminen on tavallisesti alkanut kuolevuuden pienentymisellä syntyvyyden pienentymisen seurattuna myöhemmin. Tämä siirtymä ilmenee usein ohimenevänä suurena väestönkasvuna.

(2) Yleisellä syntyneisyysluvulla tarkoitetaan tietyn ajanjaksona elävänä syntyneitä keskiikäiluvun 1000 henkeä kohti. Keskiikäiluku on ajanjakson alun ja lopun keskiarvo. Yleinen kuolleisuusluku on kuolleiden määrä 1000 asukasta kohti. Yleinen lisääntyneisyysluku saadaan näiden kahden luvun erotuksesta.

Koska syntyvyys pysyi korkeana ja sen vaihtelu oli kuolevuuden vaihtelua pienempi, luonnollinen väestönkasvu oli poikkeusvuosia lukuun ottamatta melko tasaista. Yleinen syntyneisyysluku pieneni vain vähän vuodesta 1750 vuoteen 1870 eli ennen teollistumisen murrosvaihetta. Syntyvyys muuttui selvästi vasta 1900-luvun alusta. Silloin yleinen syntyneisyysluku pieneni kolmessa vuosikymmenessä yli 30 promillessa noin 20 promilleen. Ennen tätä vaihetta syntyvyys yleisellä syntyneisyysluvulla mitattuna oli jonkin verran pienentynyt jo 1880- ja 1890-luvuilla. Suomen väestöllinen muuntumisen alkuvaihe ei tuolla tavalla mitattuna täysin noudata Euroopan väestöllistä muuntumista. Alkuvaiheessa väestön luonnollisen kasvun olisi pitänyt hetkellisesti kiihtyä, koska kuolleisuus väheni.

Toisen mailmansodan jälkeen syntyvyys kohoisi selvästi ja Suomeen syntyivät niin sanotut suuret ikäluokat. Tällainen syntyvyyden kehitys poikkeaa väestöllisestä muuntumisesta. Sodanjälkeinen syntyvyyden kohoaminen oli Suomessa suurempi kuin useissa Euroopan maissa. Syntyvyys alkoi uudestaan laskea 1950-luvun alusta. Vuonna 1973 Suomen yleinen syntyneisyysluku, 12,2 promillea, oli Euroopan pienin. Vuodesta 1973 yleinen syntyneisyysluku on hie- man suurentunut, se on vaihdellut 13—14 promillen välillä. Koska syntyvyys on alhaista ja koska maamme ei ole saanut selvästi muutto-voittoa, väestönkasvu on hidastunut. Jos väestökehitys jatkuu samanlaisena, väestö alkaa vähetä.

Väkiluvun kasvun osat

Syntyvyys

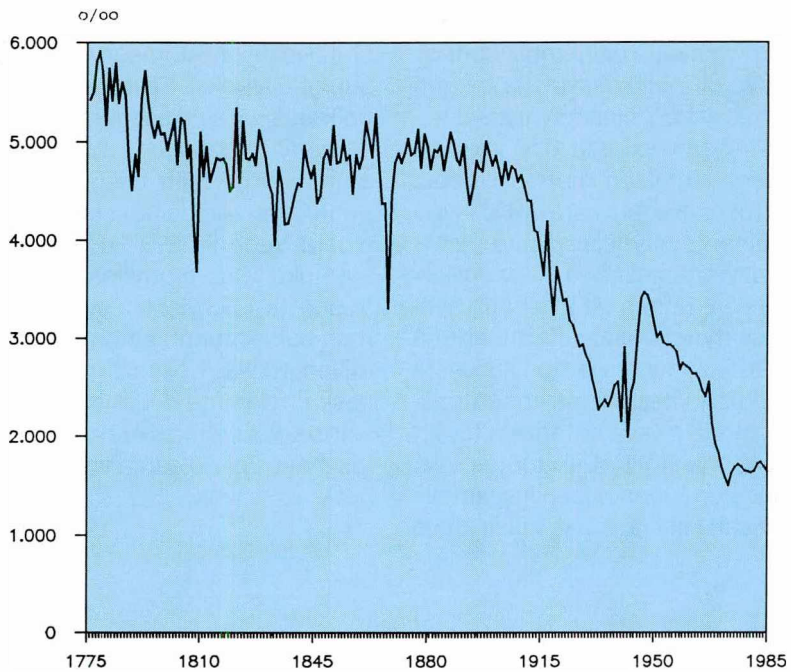
Syntyvyys pysyi melko vakaana 1700-luvun loppupuolelta 1900-luvun ensi vuosikymmeneen saakka (kuva 4). Yleisen syntyneisyysluvun pieneneminen 1880- ja 1890-luvuilla perustui pääasiassa väestön ikärakenteen muutokseen eikä hedelmällisyyden todelliseen alenemiseen. Jakson 1906—1910 kokonaishedelmällisyysluku (4,66) on vain 5 prosenttia pienempi kuin jakson 1871—75 kokonaishedelmällisyysluku (4,90), kun taas yleinen syntyneisyysluku pieneni 12—13 prosenttia. (Valkonen 1986, 19.)

Syntyvyys alkoi laskea nopeasti 1910-luvun alusta (kuvat 4 ja 5). Syytä siihen, miksi syntyvyys alkoi aleta nopeasti juuri tuolloin, ei vielä tunneta. Suomen elinkeinorakenne tai taloudelliset olot eivät kuitenkaan muuttuneet mitenkään äkillisesti, mikä olisi voinut olla yhteydessä syntyvyyden alenemiseen. Sen sijaan syntyvyyden aleneminen on voinut liittyä kuluvan vuosisadan alun suuriin poliittisiin ja kulttuurimuutoksiin (Valkonen 1986, 19).

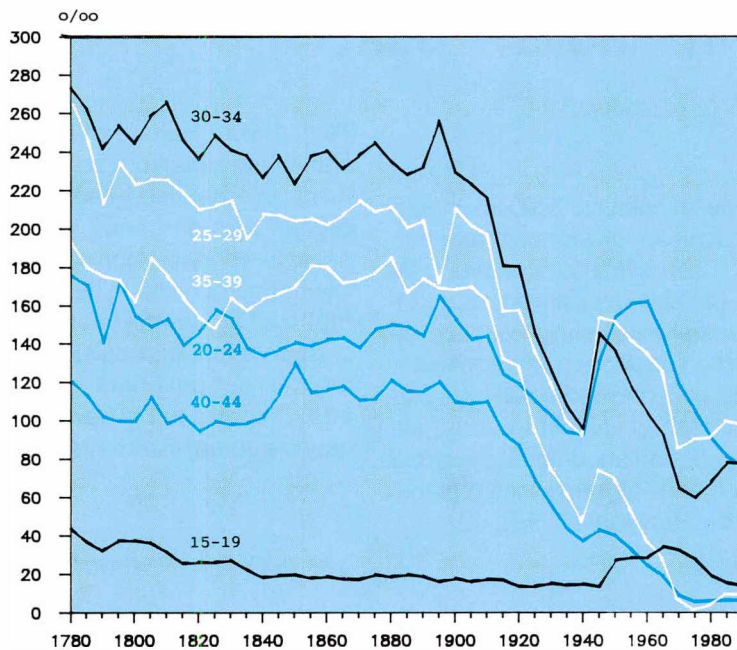
Tämän vuosisadan alkupuolella syntyvyyden alenemiseen vaikutti perheiden tietoisien lapsiluvun rajoittamisen lisäksi se, että naimisissa olevien naisten osuus hedelmällisyysikäisistä naisista väheni. Vuonna 1890 oli kaikista 15 - 44-vuotiaista naisista 49 prosenttia naimisissa, mutta 42 prosenttia vuonna 1930. Muutos ilmeni myös siten, että naisten keskimääräinen avioitumisikä nousi noin vuoden ja osittain siitä, että 'lopullisesti' naimattomiksi jääneiden osuus suureni (Strömmer 1969, 44—46) (taulukko 1).

Taulukko 1. Naimattomien ja naimisissa olevien naisten osuus 15—44-vuotiaista naisista 1890—1985, %

	Naimattomat	Naimisissa olevat
1890	48,5	48,8
1910	50,9	46,7
1930	55,5	41,7
1950	40,2	55,5
1960	38,6	58,2
1970	39,2	57,6
1980	40,4	53,8
1985	42,1	51,5

Kuva 4. Kokonaishedelmällisyys 1776—1985(1)

Kuva 5. Ikäryhmittäinen hedelmällisyys 1780—1985(2)

(1) Tietyn ajanjakson kokonaishedelmällisyysluku ilmaisee, kuinka monta lasta naiset keskimäärin synnyttäisivät hedelmällisenä kautenaan (15—49-vuotiaana), tuon ajanjakson hedelmällisyyden valitessa jos synnyttävien kuolleisuutta ei oteta huomioon.

(2) Ikäryhmittäiset hedelmällisyysluvut ilmaisevat tietyn ikäisille naisille syntyvien lasten määrän 1000 ikäryhmän naista kohden. Kokonaishedelmällisyysluku on ikäryhmittäisten hedelmällisyyslukujen summa.

Vuoden 1910 jälkeen syntyvyys aleni lähes keskeytymättä 1930-luvulle. Lamavuosien jälkeen se hieman suureni ennen toista maailmansotaa. Sodan jälkeen syntyvyys kohosi äkisti Suomessa kuten useimmissa muissa teollistuneissa maissa. Syyinä syntyvyyden suurenemiseen on pidetty ainakin sitä, että perheisiin syntyi lapsia, jotka olivat lykkäytyneet sotavuosilta. Lisäksi on mainittu 'tulevaisuudesta kasautuminen', mikä ilmeni syntymäetäisyyksien supistumisena: lasten syntymisessä perheisiin aiempaa lyhyemmin aikaväleihin (Strömmer 1969, 64). Samaa aikaan avioitumisikä aleni ja synnyttäjät olivat entistä nuorempia. Suurten ikäluokkien syntymiseen on vaikuttanut epäilemättä myös muita kuin edellä mainittuja väestöllisiä tekijöitä, kuten sodanjälkeinen yleinen asenneilmas-to, lapsiperheitä suosiva yhteiskuntapolitiikka ja nopea taloudellinen kehitys (Valkonen 1986, 20).

1950-luvulta lähtien sekä syntyneiden absoluuttinen määrä että kokonaishedelmällisyysluku pienenevät selvästi. Vuonna 1973 syntyneiden määrä oli siis pienimmällään, 56800. Tätä vähemmän syntyneitä oli ollut viimeksi vuonna 1868 suurten nälkävuosien aikaan. Vuoden 1973 jälkeen syntyneiden määrä hieman suureni. Syntyneiden määrä on vaihdellut 63 000—67 000 välillä. Vuonna 1985 kokonaishedelmällisyysluku oli 1,64 ja vuonna 1986 sen on arvioitu pieneneen 1,60:en. Vuoden 1987 alun ennakkotietojen mukaan syntyneiden määrä tulee pieneneään lähelle vuoden 1973 määrää. Bruttouusitumisluku on ollut alle yhden 1960-luvun lopusta lähtien; syntyvä naissukupolvi on noin 15—20 prosenttia pienempi kuin synnyttäjäsukupolvi.(1)

Syntyvyyden viime vuosikymmenten jyrkän laskun taustatekijöiksi on mainittu muun muassa ehkäisymenetelmien kehittyminen ja käytön laajeneminen, naisten työssäkäynnin yleistyminen ja naisen perinteellisessä asemassa tapahtuneet muutokset. Koska nämä muutokset lie-nyvät pysyviä, on esim. väestöennusteissa oletettu, että syntyvyys tulee pysymään suunnitteen nykytasolla.

(1) Bruttouusitumisluku ilmaisee, montako tyttölasta vastasyntynyt tyttölapsi tulisi elinaikanaan keskimäärin synnyttämään, jos kuolevuutta ei huomioida ja jos ikäryhmittäinen hedelmällisyys pysyy havaitun suuruisena.

Syntyvyys ja avioituvuus viime vuosikymmeninä

Syntyvyyden kehityksen kuvaamisessa on syytä luoda lyhyt katsaus myös viime vuosien avioituvuuteen. Suurin osa lapsista syntyy edelleen avioliitossa, vaikka avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osuus elävänä syntyneistä onkin viime vuosina suurentunut (taulukko 2). Nuorten avioituneisuus on viime vuosina selvästi vähentynyt taulukon 3 lukujen mukaan. Tosin pienenevät avioituneisuusluvut kertovat vain siitä, missä määrin ihmiset menevät naimisiin, mutta eivät sitä, missä määrin naimisiinmeno on korvattu muilla mahdollisesti avioliiton kaltaisilla muodoilla, esim. avoliitoilla (Hoffmann—Nowotny, 1987, 127).

Taulukko 2. Aviottomina syntyneiden osuus elävänä syntyneistä 1961—1985, %

	Elävänä syntyneitä	Aviottomina syntyneiden osuus
1961—65	80803	4,2
1966—70	72130	5,3
1971—75	60982	7,9
1976—80	64956	11,7
1981	63469	13,3
1982	66106	13,6
1983	66892	14,0
1984	65076	15,1
1985	62796	16,4

Avioliiton solmimisessa tapahtuneista muutoksista viime vuosina kertoo myös kohonnut ensimmäisen avioliiton solmimisikä. Kun se oli 1960-luvulla miehillä keskimäärin 25,3 ja naisilla 23,0 vuotta, niin vuonna 1985 se oli miehillä 27,3 ja naisilla 25,3 vuotta (STV 1970, Tilastokeskus). Ruotsissa vastaavat luvut olivat jo 30,0 ja 27,5 vuotta vuonna 1985 (Yearbook of Nordic Statistics 1986).

Ensimmäisen lapsen synnyttämistä lykätään myös yhä myöhäisemmäksi. Avioitumisen ja ensimmäisen lapsen synnyttämisen välinen aika näyttää pidentyneen. 1960-luvulla puolet naimisissa olevista naisista synnytti ensimmäisen lap-

sensa keskimäärin 23-vuotiaana. Vuonna 1985 vastaava ikä oli keskimäärin 26,5. 1960-luvulla puolet naimisissa olevista naisista synnytti toisen lapsensa viimeistään 26-vuotiaana, vuonna 1985 vähän alle 29-vuotiaana (SVT VI:145, Tilastokeskus). Ruotsissa puolet naisista synnytti ensimmäisen lapsensa viimeistään hieman yli 26- ja toisen 29-vuotiaana vuonna 1985 (Sveriges officiella statistik: Befolkningsförändringar 1985, del 3).

Avioliiton ulkopuolella syntyneiden suurentunut osuus kertoo muuttuneista asenteista lapsen hankkimisessa. 1800-luvun puolivälistä

1950-luvun alkuun asti keskimäärin 6—8 prosenttia elävänä syntyneistä suomalaislapsista syntyi avioliiton ulkopuolella, vuosina 1950 — 1970 hieman vähemmän eli 4—5 prosenttia. 1960-luvun puolivälin jälkeen mutta erityisesti 1970-luvulla alkanut aviottomina syntyneiden määrän ja suhteellisen osuuden suureneminen on jatkunut koko ajan. Vuonna 1985 avioliiton ulkopuolella syntyi runsaat 16 % elävänä syntyneistä. Islannissa, Ruotsissa ja Tanskassa jo yli 40 % elävänä syntyneistä lapsista syntyi avioliiton ulkopuolella vuonna 1985 (Yearbook of Nordic Statistics 1986). Osa aviottomien lasten määrän kasvusta selittyy avioliittojen yleistymisestä.

Taulukko 3. Avioituneisuus sukupuolen mukaan eräissä ikäryhmissä 1971 — 1985(1)

	MIEHET			NAISET		
	20—24	25—29	30—34	20—24	25—29	30—34
1971—75	101,9	126,1	67,9	148,9	124,6	59,5
1976—80	68,9	101,1	64,8	110,4	106,7	59,0
1981	58,9	99,3	63,1	98,8	109,6	60,6
1982	55,8	100,0	63,4	97,1	112,4	59,5
1983	51,5	94,1	62,3	89,6	107,0	59,9
1984	46,6	90,8	59,5	82,7	104,4	59,0
1985	41,1	83,4	54,5	72,1	92,3	53,7

(1) avioliiton solmineet vastaavan keskiikäkiluvun 1000 ei-naimisissa olevaa kohti

Syntyvyys alueittain

Kuluvan vuosisadan alussa syntyvyyden lasku oli nopeinta maan eteläosassa. Lapsiluvun rajoittaminen yleistyi nopeasti, kaupungeissa nopeammin kuin maaseudulla. Maaseudulla huomattavaa muutosta tapahtui vasta 1920-luvulla. Syntyvyyden alenemisen alkamisessa maan eri läänien kaupunkien välillä ei ollut huomattavia eroja. Sen sijaan maaseutualueiden välillä oli. Suomen eteläisimmässä läänissä, Uudellamaalla, hedelmällisyyden alenemista on havaittavissa jo 1910-luvun alussa, kun taas muualla eteläisessä Suomessa se alkoi myöhemmin 1910-luvulla. Maan pohjoisimmissa lääneissä (Kuopio, Vaasa ja Oulu) hedelmällisyys alkoi alempaan 1920-luvulla. (Pitkänen 1984, 18—19.)

Esim. Uudenmaan läänissä yleinen syntyneisyysluku oli 1930-luvulle tultaessa pienentynyt 31 promillesta 14 promilleen. Pohjois- ja Itä-Suomessa syntyneisyysluvut pysyivät edelleen varsin suurina. Lapin yleinen syntyneisyysluku pieneni kuluvan vuosisadan alun 34 promillesta 20 promilleen 1930-luvulla. 1900-luvun alusta 1930-luvulle alueelliset erot syntyivät siten, että korkean hedelmällisyyden alueilla syntyvyys pysyi lähes ennallaan, mutta alhaisen hedelmällisyyden alueilla se laski nopeasti. 1950- ja 1960-luvuilla syntyneisyyslääneittäiset erot alkoivat kaventua, koska korkeimman syntyvyyden alueilla syntyneisyyslasku oli nopeampaa kuin alhaisemman. Tähän kehitykseen lieinee selvimmin vaikuttanut elinkeinorakenteen nopea muutos, joka vilkastutti maassamuuttoa

ja siirtolaisuutta. Maassamuuton suunta oli maan pohjois- ja itäosista eteläosiin. Muuttajat olivat pääasiassa 15—34-vuotiaita ja suurin osa oli naisia. Samaan aikaan myös naimisissa olevien naisten työssäkäynti lisääntyi merkittävästi.

1960-luvun lopun lääneittäiset hedelmällisyyserot eivät ole merkittävästi kaventuneet. Seuravassa asetelmassa on läänien pienimmän kokonaishedelmällisyyden osuus prosentteina läänien suurimmasta eräinä vuosina (ks. myös kuva 6):

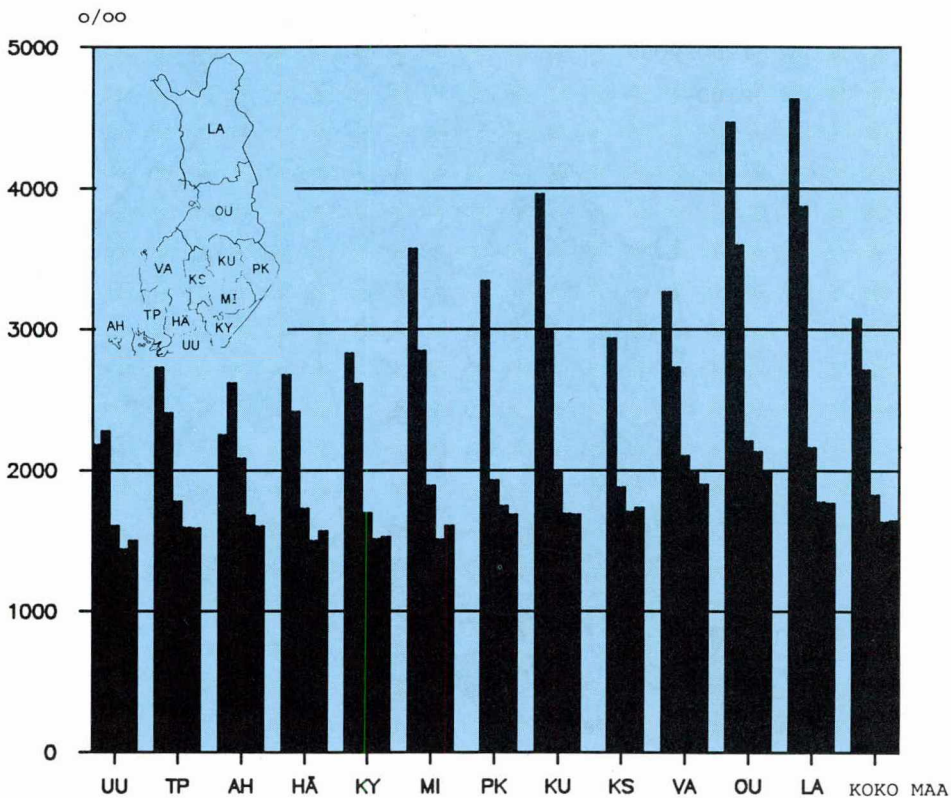
Vuosi	1950	1960	1970	1980	1985
	47,1	58,8	72,8	67,4	75,1

Kun syntyvyyttä tarkastellaan kunnittain, havaitaan, että läänien sisällä on selvää vaihtelua (kuva 7). Läänissä on kuntia, joiden syntyvyys on

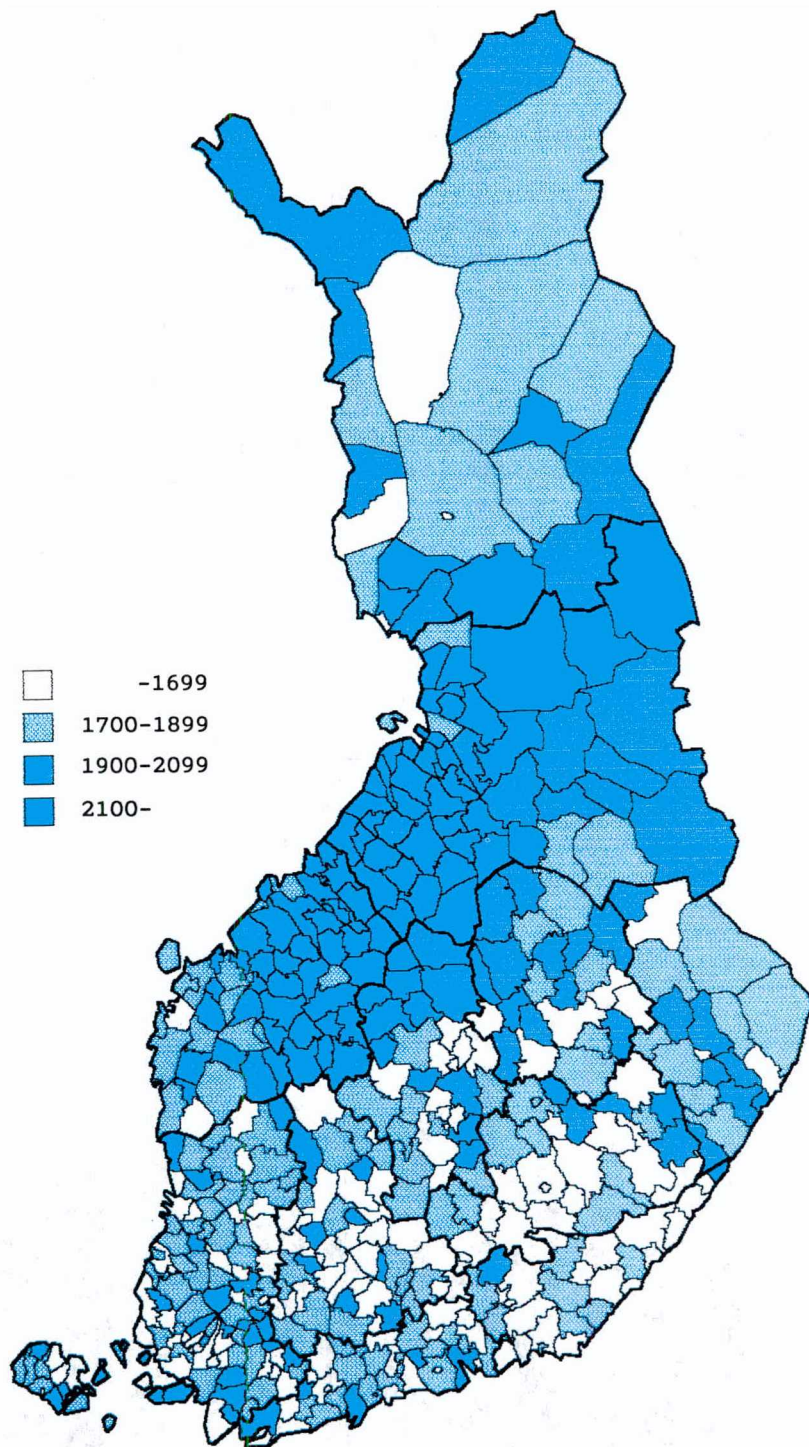
korkea tai alhainen. Kaikista kunnista runsaan viidesosan kokonaishedelmällisyysluku on vähintään 2,1 ja noin kolmasosan korkeintaan 1,7. Suurin osa korkean syntyvyyden kunnista kuuluu Oulun ja Vaasan lääneihin. Vuonna 1985 näiden läänien kokonaishedelmällisyysluvut olivat 2,0 ja 1,9.

Syntyvyys Euroopassa viime vuosikymmeninä

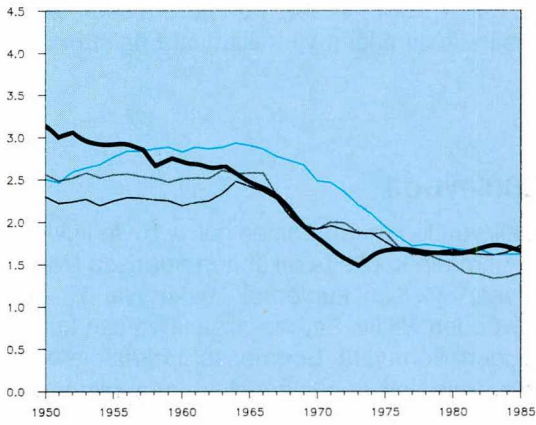
Euroopassa asuu 1980-luvun puolivälissä noin 10 % maailman väestöstä. Useimmissa Euroopan maissa lapsia syntyy nykyään vähemmän kuin tarvittaisiin, jotta väestön määrä pysyisi vähintään ennallaan. Irlanti on selvin poikkeus. Siellä naiset synnyttävät eniten. Irlannissakin syntyvyys on kuitenkin vähentynytä parina viime vuosikymmenenä. (Kuva 8).

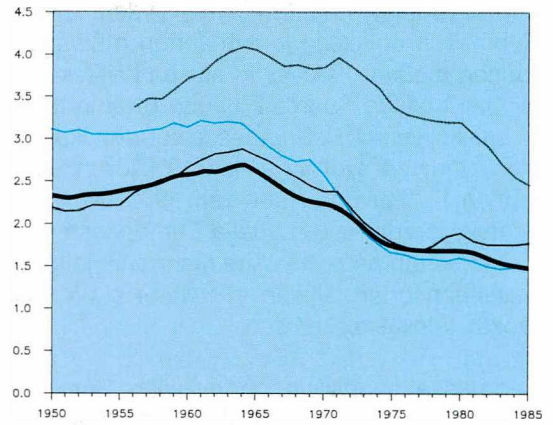
Kuva 6. Kokonaishedelmällisyys lääneittäin 1950, 1960, 1970, 1980 ja 1985

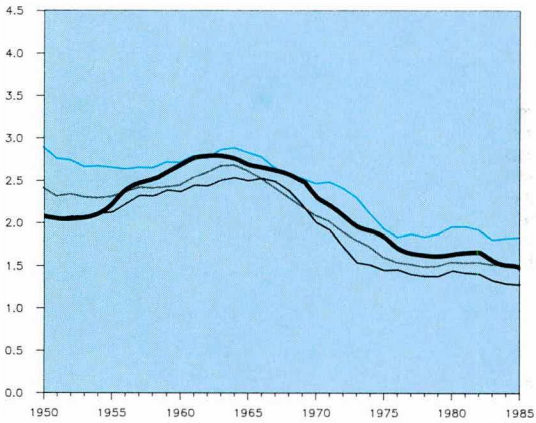
Kuva 7. Kokonaishedelmällisyysluku kunnittain 1983—1985

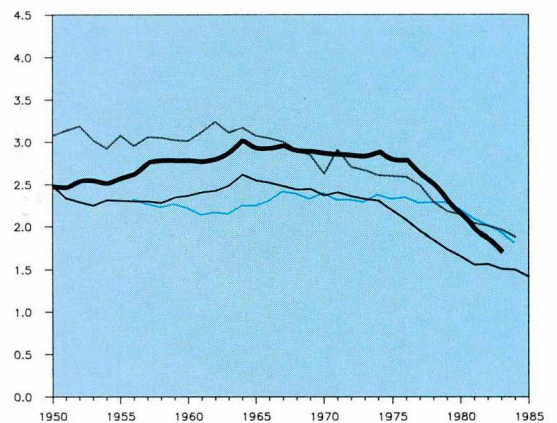
— SUOMI — RUOTSI
— NORJA — TANSKA

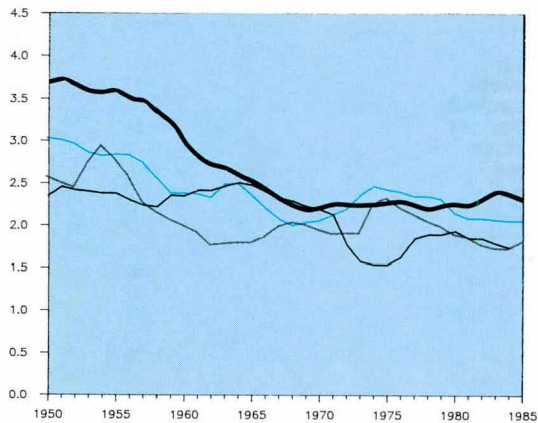
— BELGIA — ENGLANTI JA WALES
— HOLLANTI — IRLANTI

— ITÄVALTA — SAKSAN LIITTOTASAVALTA
— RANSKA — SVEITSI

— ESPANJA — ITALIA
— KREIKKA — PORTUGALI

— PUOLA — SAKSAN DEMOKRAATTINEN
— TSEKKOSLOVAKIA — TASAVALTA
— UNKARI

Kuva 8. Kokonaishedelmällisyysluku eräissä Euroopan maissa 1950—1985

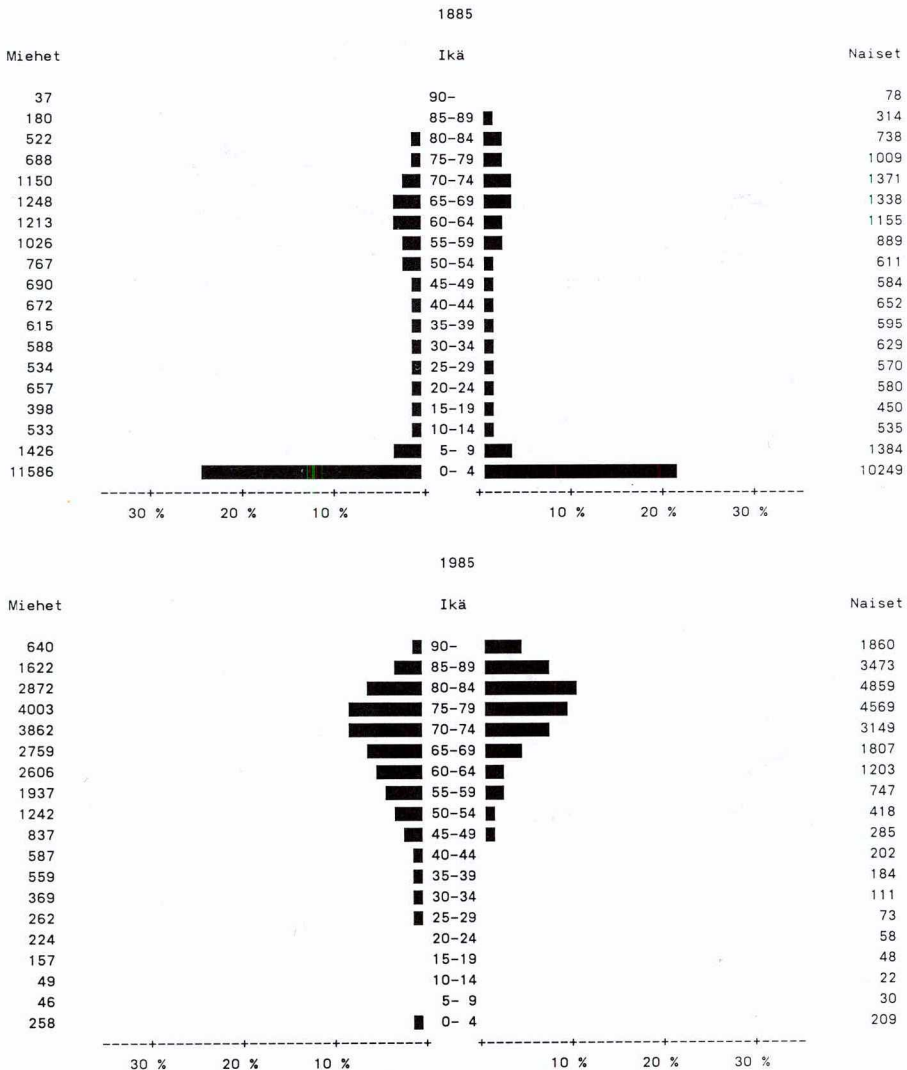
Viime vuosikymmenten syntyvyyden kehitys Suomessa poikkeaa jonkin verran muista Euroopan maista. 1960-luvun alussa kaikissa Euroopan maissa Suomea lukuun ottamatta hedelmällisyys nousi. Suomessa suurten ikäluokien synnyttyä syntyvyys aleni 1950-luvun alusta lähtien 1970-luvun alkuun asti. 1960-luvun alun syntyvyyden nousu muualla Euroopassa ehkä jonkin verran helpottaa sitä tilannetta, jolloin II maailmansodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat tulevat eläkeikään.

Suomessa syntyvyys on nykyään Euroopan keskitasoa. Syntyvyys on alhaisinta Saksan Liittotasavallassa, jossa lapsia syntyy keskimäärin

1,3 naista kohti. Väestön uusiutumiseen tarvittaisiin keskimäärin yli kaksi lasta naista kohti.

Kuolevuus

Kuolevuuden muuttuminen näkyy hyvin kuvasta 9. Aiemmin kuolleita oli eniten nuorissa ikäryhmissä, nykyään kuolemat keskittyvät 75–84 ikävuoden välille. Seuraavassa kuvataan kuolevuuden kehitystä Suomessa tarkastelemalla ikäryhmittäisiä kuolleisuuslukuja tai niiden perusteella laskettujen kuolleisuus- ja eloonjäämistaulujen sisältämiä tietoja.

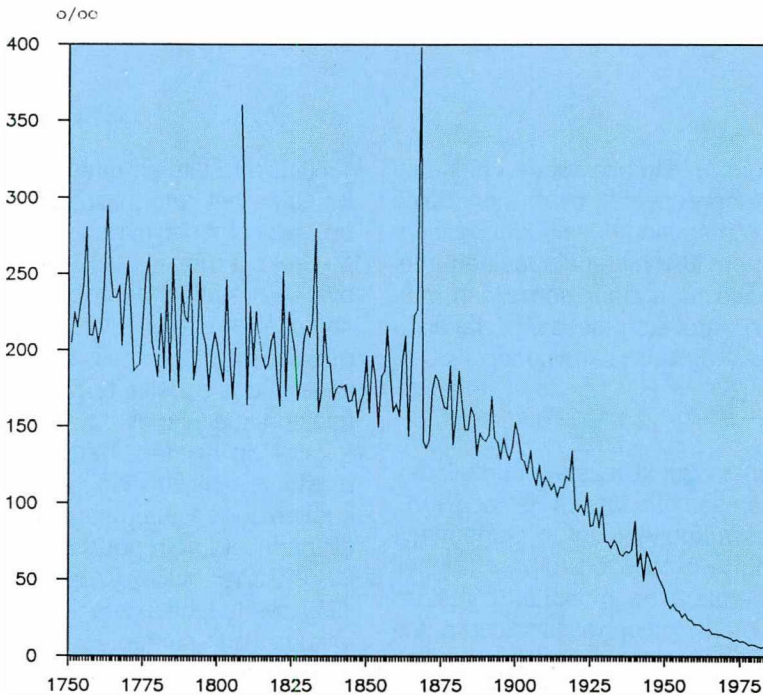
Kuva 9. Kuolleet ikäryhmittäin vuosina 1885 ja 1985

Kuvassa 10 on imeväiskuolleisuuden kehitys viisivuotisperiodein laskettuna 1750-luvulta lähtien. Siitä nähdään, että imeväiskuolleisuus on lähes koko ajan laskenut. (Strömmer 1969, 26—27.) 1700-luvun puolivälissä noin kolmasosa kaikista kuolleista oli pikkulapsia. Tuohon aikaan imeväisikäisten kuolleiden määrä oli niin huomattava, että muiden ikäryhmien kuolleisuus jäi usein hyvin vähälle huomiolle. (Pitkänen 1983, 46.)

Alle vuoden ikäisenä kuolleiden määrän osuus kaikista kuolleista väheni hitaasti ja vielä 1800-luvun lopussa noin neljäsosa kaikista kuolleista oli alle yhden vuoden. 1880-luvulla imeväiskuolleisuuden pieneneminen nopeutui huomattavasti. Sotavuosia lukuun ottamatta imeväiskuolleisuus on alentunut koko 1900-luvun. 1980-luvun alussa Suomen imeväiskuolleisuusluku on vaihdellut 6,0—6,5 promillen välillä. Nämä luvut ovat maailman pienimpiä (kuva 11).

Imeväiskuolleisuuden pienenemiseen vaikuttaneista syistä on mainittu ainakin parantunut ravitsemus, asunto-olojen kohentuminen, yleisen hygienian parantuminen, lääketieteen edistyminen ja paremmat mahdollisuudet päästä sairaalahoitoon. (esim. Valkonen 1986, 23—24.) Lisäksi on mainittu rintaruokinnassa ja lastenhoidossa tapahtuneet muutokset. (Pitkänen 1983, 67.) Imeväiskuolleisuuden alueelliset erot ovat hävinneet lähes kokonaan 1900-luvun kuluessa. (Kannisto 1986, 71—73.)

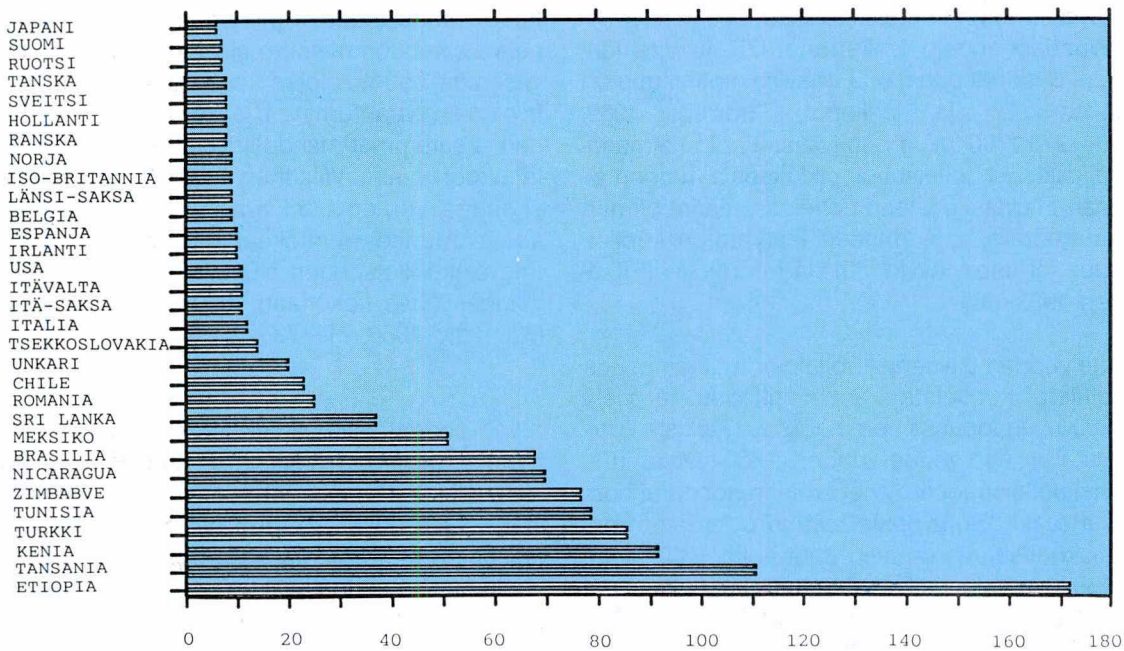
Myös perinataalikuolleisuus on nykyään Suomessa maailman alhaisinta. Kun se vuosina 1921—1930 oli noin 50 promillea ja vuosina 1951—1960 noin 32 promillea, niin 1980-luvun alussa se oli jo hieman alle 8 promillea. 1980-luvun alussa perinataalikuolleisuuden pieneneminen näyttää pysähtyneen.(2)

Kuva 10. Imeväiskuolleisuuden kehitys vuosina 1751—1985

(1) Imeväiskuolleisuudella tarkoitetaan elävänä syntyneiden lasten kuolevuutta ensimmäisen elinvuoden aikana 1000 elävänä syntynyttä kohti.

(2) Perinataalikuolleisuudella tarkoitetaan kuolleena syntyneiden ja ensimmäisen elinviikon aikana kuolleiden määrän suhdetta 1000 elävänä syntyneeseen.

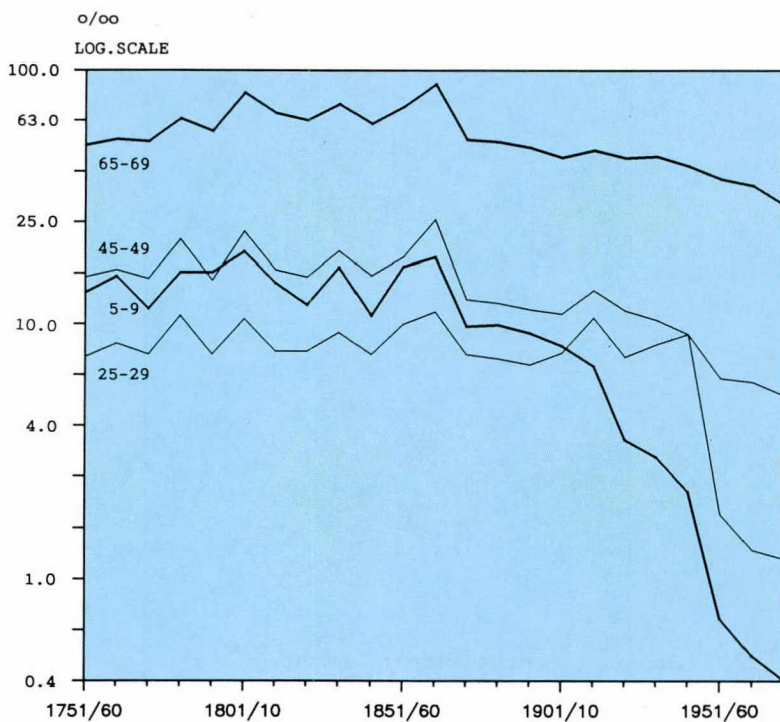
Kuva 11. Imeväiskuolleisuus eräissä maissa 1984—1985

Edellä mainitut imeväiskuolleisuuden pienemiseen vaikuttaneet tekijät ovat merkittäviä myös muiden ikäryhmien kuolleisuuden pienemisessä. Ennen 1870-lukua ainoastaan imeväisikäisten kuolleisuus aleni, sen sijaan muiden ikäryhmien kuolleisuudessa ei tällaista suuntausta ole havaittavissa. (Valkonen 1986, 5, Pitkänen 1979, 76.)

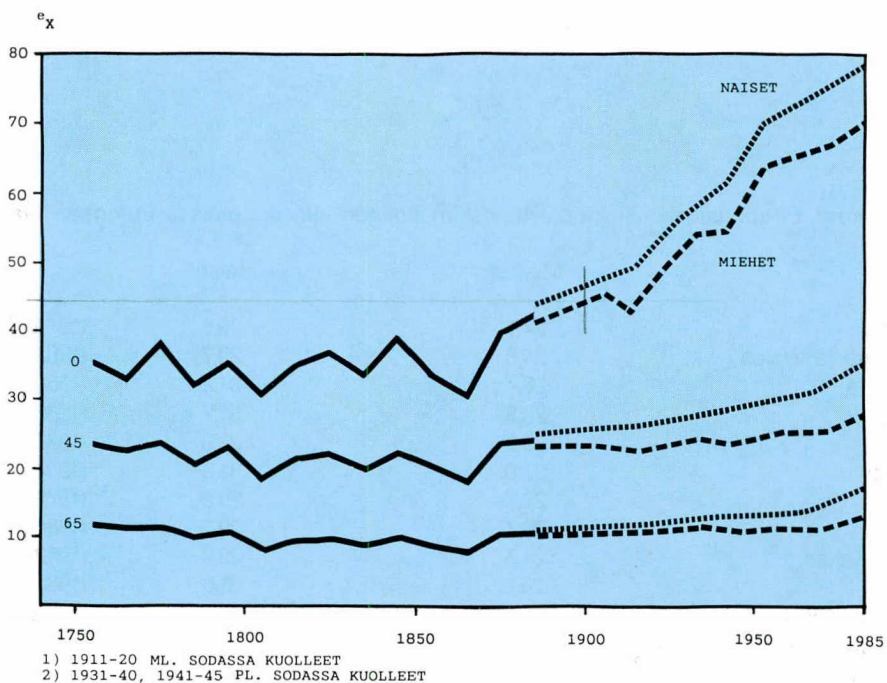
Lasten, nuorten ja keski-ikäisten kuolleisuus näyttää pysyneen samalla tasolla vuoteen 1870, sen jälkeen lasten kuolleisuus on pienentynyt nopeimmin alhaiselle tasolle. Nuorten kuolleisuuden pienemistä on hidastanut vuoden 1918 kansalaissota ja toinen maailmansota. Toisen maailmansodan jälkeen nuorten kuolleisuus on pienentynyt erittäin nopeasti. Keski-ikäisten ja vanhusten kuolleisuuden pieneminen on ollut hitaampaa kuin lasten ja nuorten (kuva 12).

Kuolevuuden kehitystä voidaan tarkastella myös kuolleisuus- ja eloonjäämistauluun sisältyvien tietojen avulla (kuvat 13 ja 14). Ainakin

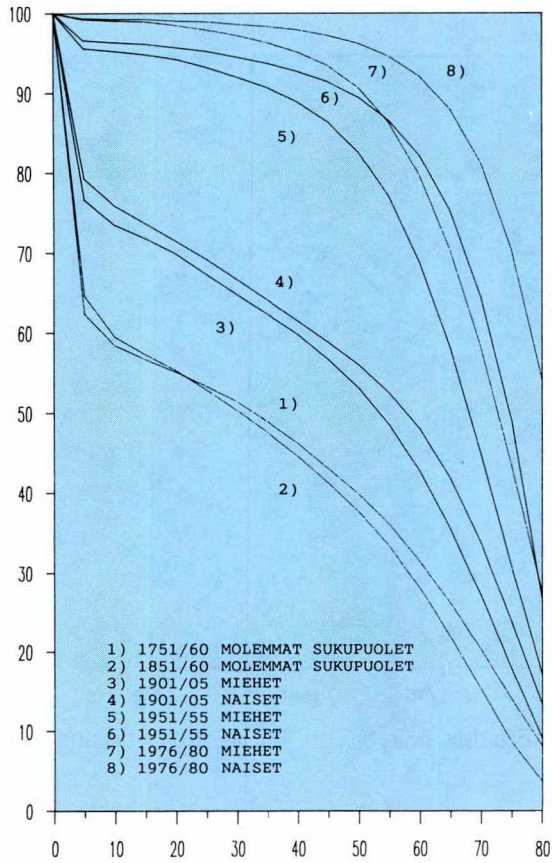
1880-luvulta lähtien miesten kuolleisuus on ollut suurempi kuin naisten. Naisten kuolleisuus on myös pienentynyt nopeammin kuin miesten. Muutokset miesten ja naisten kuolleisuudessa ovat useimmiten tapahtuneet samaan aikaan ja samalla tavalla. Miesten kuolleisuuden ikäryhmittäisessä kehityksessä on kuitenkin eroja kulluvalla vuosisadalla. Keski-ikäisten ja vanhojen miesten kuolleisuus on ajoittain jopa kohonnut toisin kuin naisten. Tämän vuosisadan alussa tilastoissa näyttävään keski-ikäisten miesten kuolleisuuden suurenemiseen on voinut olla syynä tilastoinnin puutteellisuus. (SVT VIA:150, 69, Pitkänen 1986, Valkonen — Niemi 1978.) 1970-luvulta lähtien keski-ikäisten miesten kuolleisuus on pienentynyt, mutta silti esim. 50-vuotiaiden suomalaismiesten jäljellä oleva keskimääräinen elinaika oli lyhyimpiä Länsi- ja Pohjois-Euroopassa 1980-luvun alussa (taulukko 4). Vertailun vuoksi taulukossa 4 on myös samanikäisten naisten keskimääräinen jäljellä oleva elinaika. Keski-ikäisten suomalaismiesten kuolleisuuden pieneminen johtuu pääasiallisesti siitä, että heidän kuolleisuutensa verenkiertoelinten sairauksiin on vähentynyt.

Kuva 12. Eräiden ikäryhmien kuolleisuus vuosina 1751—1980

Kuva 13. Jäljellä oleva keskimääräinen elinaika eräissä ikäryhmissä 1751—1985

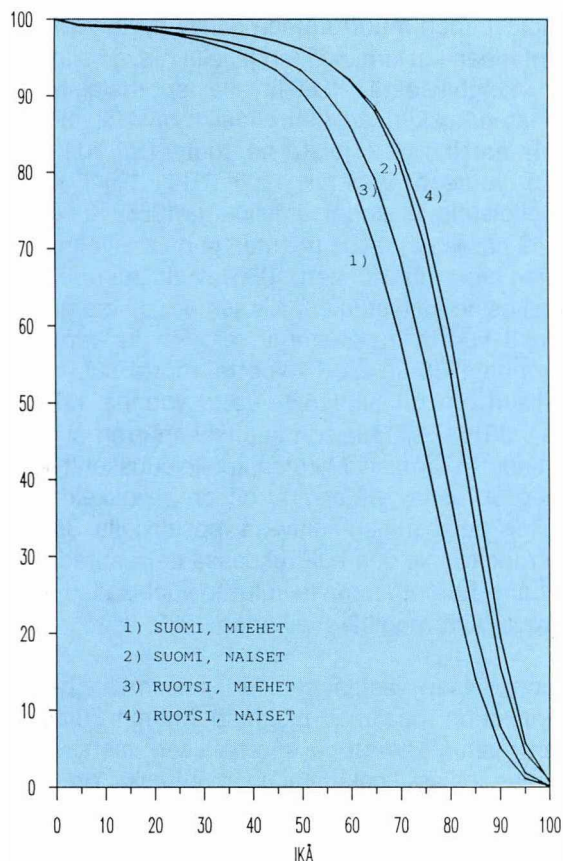
Kuva 14. Elossa olevat 100 syntyneestä 1751—1985

Taulukko 4. 50-vuotiaiden jäljellä oleva keskimääräinen elinaika eräissä Euroopan maissa

	Miehet	Naiset	
Belgia	24,1	29,6	(1979/1983)
Englanti ja Wales	24,6	29,7	(1982/1984)
Espanja	26,7	31,2	(1980/1981)
Hollanti	25,8	31,7	(1983/1984)
Irlanti	23,6	28,0	(1980/1982)
Islanti	27,9	31,9	(1984/1985)
Italia	24,7	29,9	(1979/1981)
Kreikka	26,4	29,5	(1980)
Länsi-Saksa	24,6	29,9	(1982/1984)
Norja	26,1	31,6	(1984/1985)
Pohjois-Irlanti	23,8	28,7	(1982/1984)
Portugali	25,1	30,4	(1981)
Ranska	25,1	31,4	(1982)
Ruotsi	26,6	31,6	(1985)
Suomi	23,7	30,3	(1985)
Tanska	25,0	29,9	(1984/1985)

Vanhusväestön kuolleisuus on pienentynyt huomattavasti, erityisesti kuitenkin 1970-luvulla (taulukko 5). Viime vuosina vanhusten määrän nopean kasvun aiheuttamaa painetta onkin koettu kaikilla vanhusten huollon toiminta-alueilla. Eri ajankohtien kuolleisuuden mukaan lasketuna 65 vuoden iän saavuttavien osuus sadasta elävänä syntyneestä on suurentunut nopeasti. Suomessa se on suurentunut nopeammin kuin muissa Pohjoismaissa, ainakin 1940-luvulta lähtien. Muutoksen nopeus Suomessa johtuu ainakin osittain siitä, että kuolleisuus on muissa Pohjoismaissa alkanut pienentyä aiemmin kuin Suomessa. Vertailuajankohdan alussa kuolleisuus oli siis Suomessa korkeampi kuin muissa maissa. Tästä huolimatta voi sanoa, että kuolleisuuden muutos on ollut Suomessa nopea.

On mahdollista, että keski-ikäisten ja vanhojen miesten kuolleisuus yhä pienenee. Näissä ikäryhmissä kuolleisuus on edelleen suurempi kuin esim. Ruotsin (kuva 15). Vuosien 1981—1985 kuolleisuuden mukaan ruotsalaismiehistä saavuttaa 50 vuoden iän 93 %, suomalaisista 91 %. Ero ei ole suuri. Sen sijaan 50 vuotta täyttäneistä ruotsalaismiehistä saavuttaa 75 vuoden iän 59 %, mutta suomalaisista 48 %. Naisten erot kuolleisuudessa maitten välillä eivät ole suuret.

Kuva 15. Elossa olevat 100 syntyneestä Suomessa ja Ruotsissa vuosien 1981—1985 kuolleisuuden mukaan

Taulukko 5. 65 vuoden iän saavuttavat 100 elävänä syntyneestä sekä 65-vuotiaiden keskimääräinen jäljellä oleva elinaika eri ajanjaksojen kuolleisuuden mukaan Pohjoismaissa

	Islanti		Norja		MIEHET		Suomi		Tanska	
	%	**e65	%	e65	%	e65	%	e65	%	e65
1941/50	66	14,7	*73	*14,7	68	13,6	*50	*11,0	69	13,4
1961/65	73	15,0	75	14,1	77	13,9	61	11,4	74	13,5
1971/75	74	15,0	75	14,0	77	14,0	63	11,8	74	13,7
1981/85	79	15,5	77	14,4	79	14,6	70	13,1	74	13,8
					NAISET					
1941/50	73	15,9	*79	*15,6	76	14,3	*69	*13,2	73	13,9
1961/65	85	16,8	85	16,0	85	15,8	80	13,7	83	15,4
1971/75	85	17,8	87	17,0	87	17,2	84	15,1	83	17,0
1981/85	89	18,7	89	18,4	89	18,4	88	17,3	84	17,7

* 1946/50

**e65 on 65-v. jäljellä oleva keskimääräinen elinaika

Kuolevuuden muuttuminen näkyy hyvin vastasyntyneen keskimääräisen jäljellä olevan elinajan kehityksestä. 1880-luvulla suomalaisten miesten keskimääräinen elinajan oli 41,2 vuotta ja naisten 44,2, joista ne suurenvivat 70,1 ja 78,5 vuoteen vuonna 1985 (STV 1954, 63; Kuolleisuus- ja eloonjäämislukuja 1985). Kuvasta 13 havaitaan myös miesten ja naisten elinajojen eron muuttuneen. 1880-luvulla sukupuolten keskimääräisten elinajojen ero oli hieman alle 3 vuotta, myöhemmin ero on kasvanut. Vuonna 1985 se oli 8,4 vuotta, mutta suurimmillaan ero on ollut 8,8 vuotta vuonna 1977. (STV 1978, 71.) Tällaisen kehityksen eron syitä ei tiedetä varmasti. Miesten kuolleisuuskehitykseen on osasyynä arveltu olleen savukkeiden polton yleistymisen kuluva vuosisadalla. Suomi oli savukkeiden kulutuksessa selvästi edellä Länsi-Euroopan maita kuluva vuosisadan alkuvuosikymmenillä. (Valkonen 1986, 25.)

Suomalaisen vastasyntyneen keskimääräinen elinajan on maailman pisimpiä. Muihin Euroopan maihin verrattuna suomalaisen vastasyntyneen pojan keskimääräinen elinajan on lyhyempi kuin Euroopassa keskimäärin, työllä

hieman pitempi. Miesten ylikuolleisuus näyttää pysyneen lähes muuttumattomana, joissakin maissa se on jopa lisääntynyt (taulukko 6).

Kuolleisuus kuolemansyittäin viime vuosina

Aiemmin on jo viitattu keski-ikäisten miesten suureen kuolleisuuteen verenkiertoelinten sairauksiin. Tartuntatautikuolleisuuden vähennettyä ja menetettyä merkityksensä kuolleisuus verenkiertoelinten sairauksiin ja kasvaimiin on nykyään suurinta. Esimerkiksi vuonna 1985 verenkiertoelinten sairauksiin kuoli 53 % ja kasvaimiin 20 % kuolleista. Seuraavaksi suurimmat kuolinsyryryhmät olivat tapaturmat ja väkivaltaiset syyt (8 %) sekä hengityselinten taudit (8 %). Näihin neljään syyryryhmään kuoli 89 % kuolleista vuonna 1985 (SVT VIB:141).

Kuolleisuus verenkiertoelinten sairauksiin, kasvaimiin, hengityselinten tauteihin sekä tapaturmiin ja väkivaltaisiin syihin on pienentynyt. Naisten kuolleisuus edellä mainittuihin syihin on pienentynyt nopeammin kuin miesten (taulukko 7).

Taulukko 6. Vastasyntyneen keskimääräinen elinajan Euroopassa

	Miehet			Naiset	
	1965	1984		1965	1984
Espanja	68	74	Espanja	73	80
Italia	68	74	Hollanti	76	80
Ranska	68	74	Ranska	75	80
Ruotsi	72	74	Ruotsi	76	80
Norja	72	74	Norja	76	80
Hollanti	71	74	Sveitsi	75	80
Sveitsi	71	73	Italia	73	79
Iso-Britannia	69	73	Suomi	73	79
Belgia	68	72	Iso-Britannia	74	78
Länsi-Saksa	67	72	Belgia	74	78
Tanska	71	72	Länsi-Saksa	73	78
Irlanti	69	72	Tanska	75	78
Itävalta	66	70	Itävalta	73	77
Suomi	66	70	Irlanti	73	77
Romania	66	69	Puola	72	76
Bulgaria	66	68	Itä-Saksa	73	75
Itä-Saksa	67	68	Bulgaria	72	74
Tšekkoslovakia	64	66	Tšekkoslovakia	73	74
Unkari	67	67	Unkari	72	74
Puola	66	67	Romania	70	74
Neuvostoliitto	65	65	Neuvostoliitto	74	74

Taulukko 7. Ikävakioidun kuolleisuuden suhteellinen muutos vuosien 1966—70 ja 1981—85 välillä, %

	MIEHET	NAISET
Verenkiertoelinten sairaudet	—26	—41
Kasvaimet	—12	— 9
Hengityselinten taudit	—30	—42
Tapaturmat ja väkivaltaiset syyt	—20	—26
Kaikki syyt	—25	—35

Naisten kuolleisuus verenkiertoelinten sairauksiin on pienentynyt selvästi nopeammin kuin miesten. Miesten kasvainkuolleisuus on sen sijaan pienentynyt hieman nopeammin kuin naisten muun muassa siksi, että miesten kuolleisuus keuhkosityöpään ja mahasyöpään on pienentynyt, kun taas naisilla rintasyöpäkuolleisuus on lisääntynyt (ks. myös Valkonen 1984).

Kuolleisuus kuolemansyittäin vaihtelee ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan. Kuvassa 16 on miesten ja naisten pääkuolinsyryhmittäin vuosina 1981—85. Miesten ylikuolleisuus näkyy selvästi. Ikävälillä 1—44 miesten ja ikävälillä 1—34 naisten kuolleisuus on suurinta tapaturmiin ja väkivaltaisiin syihin. 45-vuotiaiden ja sitä vanhempien miesten kuolleisuus on suurinta verenkiertoelinten sairauksiin, 35—54-vuotiaiden naisten kasvaimiin ja sitä vanhempien naisten verenkiertoelinten sairauksiin.

Kuolevuus alueittain

Kuolevuuden alueittaisia eroja ennen 1870-lukua, jolloin kuolevuus alkoi pienetä, ei ole paljon tutkittu. Kahdessa yleisiin kuolleisuuslukuihin perustuvassa analyysissä on päädytty samantapaisiin tuloksiin. Yleiset kuolleisuusluvut olivat tiheästi asutuilla maan etelä- ja länsiosien rannikkoseuduilla suurempia kuin harvaan asutuissa itä- ja pohjoisosissa. Rannikoilla olivat suurimmat kaupungit. Alueelliset erot ovat aiheutuneet pikemmin kulkutaudeista kuin katovuosista. (Turpeinen 1973, 146, 151, Strömmer 1969, 35—37).

Kun kuolevuus 1870-luvulla alkoi pienetä, se pieneni aluksi voimakkaammin kaupungeissa kuin maaseudulla. Vasta toisen maailmansodan jälkeen kaupunkien ja maaseudun välinen ero pieneni merkittävästi. Eron hitaaseen supistumiseen on arveltu vaikuttaneen osittain maaseudun ikärakenteen voimakas vanheneminen, mikä on johtunut muuttotappioista. (Strömmer 1969, 69—71.) 1950-luvulta lähtien vastasyntyneen pojan keskimääräinen elinaika on ollut maalaiskunnissa hieman korkeampi kuin kaupungeissa, tyttöjen taas päinvastoin. Alueiden väliset erot eivät ole olleet kummallakaan sukupuolella juuri vuotta suurempia.

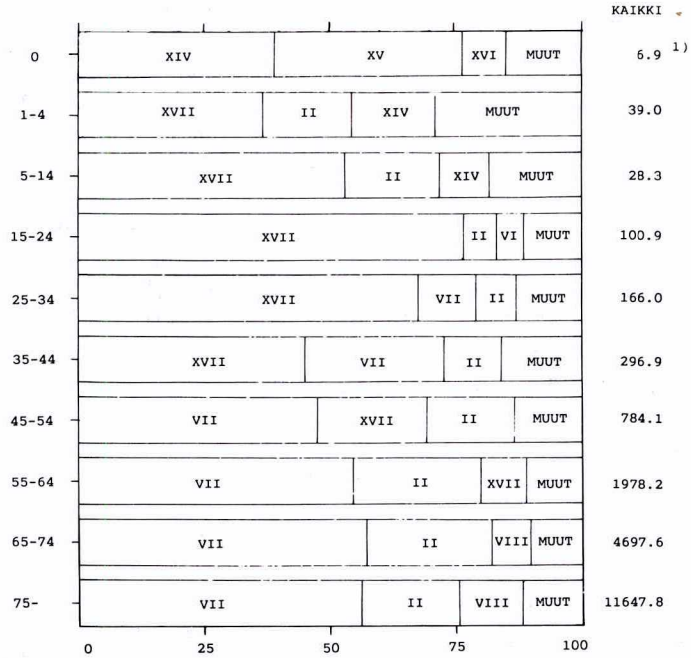
Jo viime vuosisadan lopulla kuolleisuus aleni etelässä keskimääräistä nopeammin. Maan eteläosien kuolleisuus oli siten keskimääräistä pienempi kuluvan vuosisadan alussa. Muualla vain Keski-Suomen ja Kainuun yleinen kuolleisuusluku oli yhä maan keskitason alapuolella. 1930-luvulla maan etelä- ja lounaisosien ja toisaalta muun Suomen kahtiajakoisuus oli yhä selkiintynyt. Itä- ja Pohjois-Suomen alueista vain Kainuussa kuolleisuus oli keskimääräistä pienempi.

Kuolevuuden suureneminen siirryttäessä Lounais-Suomesta koilliseen on pysynyt pääpiirteissään muuttumattomana ainakin puolen vuosisadan ajan (kuva 17). Selvin muutos viime viidenkymmenen vuoden aikana on suurenevan kuolevuuden linjan etelä—pohjoinen kääntyminen enemmän länsi-itä -suuntaiseksi. Tämän syynä on suuressa osin se, että aiemmin erityisesti Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa suuri tartuntatautikuolleisuus pieneni jyrkästi. Alueellisten kuolleisuuserojen aiheuttajana se menetti merkityksensä 1960-luvulle tultaessa (Notkola 1980, 15—18).

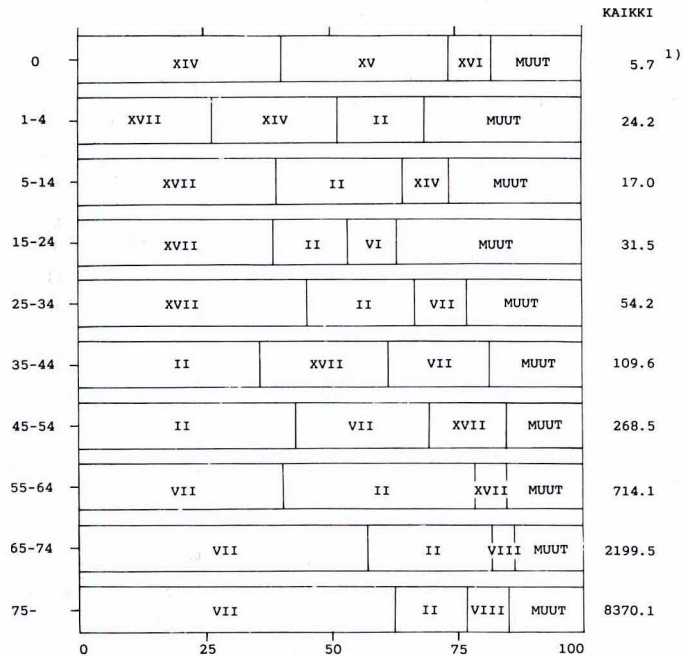
Itä- ja Länsi-Suomen kuolevuuden ero johtuu pääasiassa verenkiertoelinten taudeista (Valkonen ja Niemi 1980). Sydän- ja verisuonitautikuolleisuus oli suurta Itä-Suomessa ja pientä Länsi-Suomessa jo 1930- ja 1940-lukujen vaihteessa (Kannisto 1947, 83). Koko 1960-luvun ajan verenkiertoelinten tautien suhteellinen merkitys kasvoi, kun tartuntatautikuolleisuuden väheni. Erityisesti keski-ikäisten itäsuomalaisen miesten korkea kuolleisuus on pohdituttanut tutkijoita.

MIEHET

- II Kasvaimet
- VI Hermoston ja aistimien taudit
- VII Verenkierroelinten sairaudet
- VIII Hengityselinten taudit
- XIV Synnynnäiset epämuodostumat
- XV Perinataalien sairauksien ja kuolleisuuden syytä
- XVI Oireita ja epätodellisesti määriteltyjä tapauksia
- XVII Tapaturmat ja väkivaltaiset syyt

NAISET

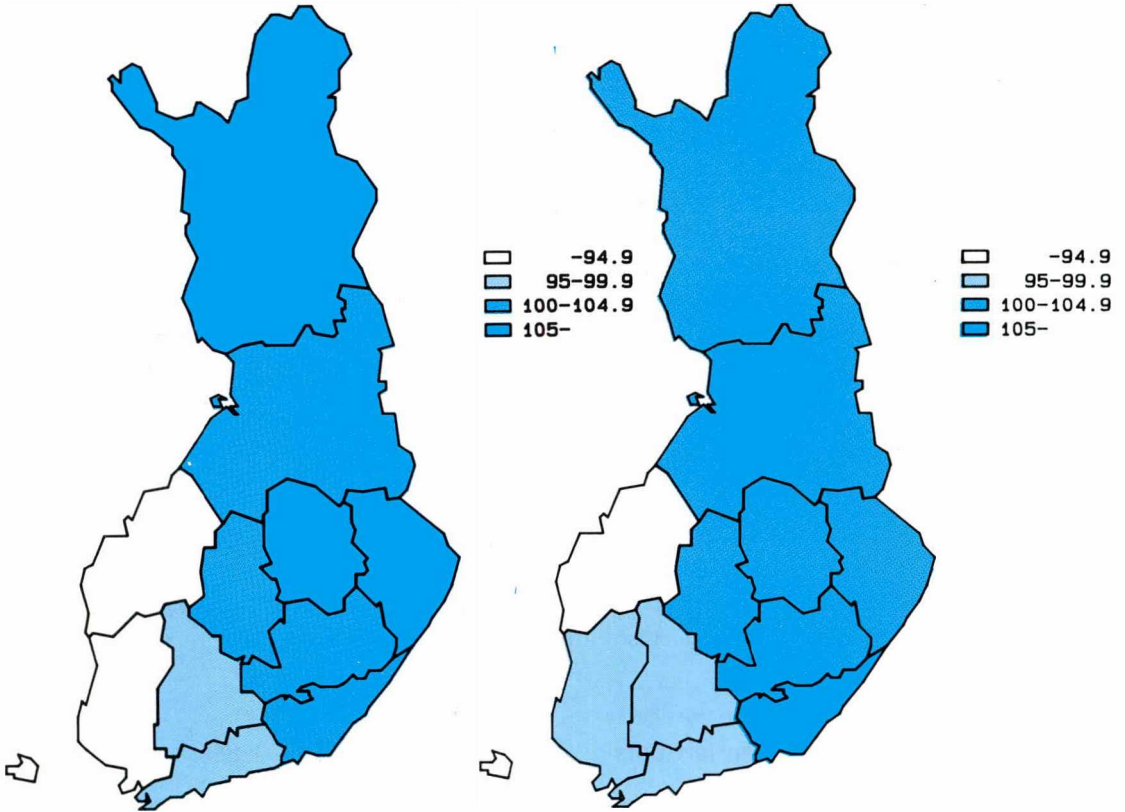

1) 1000 KOHTI

Kuva 16. Kolme pääkuolinsyyryhmää ikäryhmittäin sukupuolen mukaan vuosina 1981—1985 (kuolleisuus 100 000 ikäryhmän henkeä kohti)

MIEHET

NAISET

Kuva 17. Kuolleisuusindeksi lääneittäin 1981—1985 (koko maa = 100)

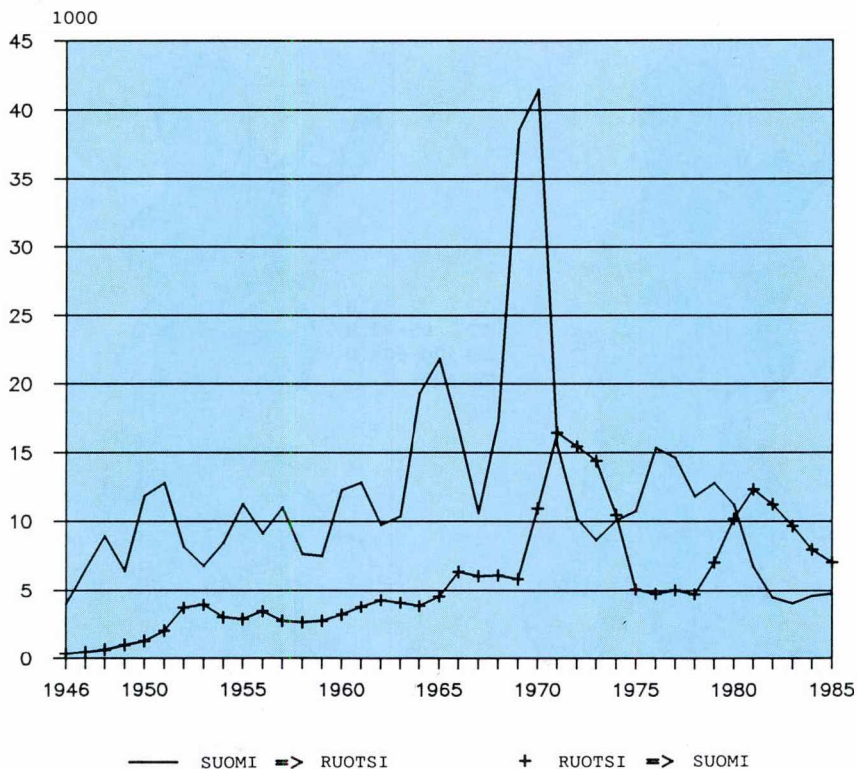
Siirtolaisuus

Siirtolaisten tilastointi aloitettiin vuonna 1882 Vaasan ja Oulun lääneissä, joiden muuttotappio oli suurinta. Koko maan siirtolaisten määrästä saatiin ensi kerran tietoja vuonna 1893. Vuoteen 1924 saakka tilastoitiin vain Euroopan ulkopuolelle suuntautuva siirtolaisuus.

Koko maan siirtolaisuus oli ensimmäisen kerran merkittävää kuluvan vuosisadan alussa. Vuosisadan kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä siirtolaisten kohteena oli Pohjois-Amerikka, jonne Suomen väestötappio oli noin 140 000 henkeä (Population of Finland 1975). Ensimmäinen maailmansota ja sen jälkeen Yhdysvalloissa ja Kanadassa säädetyt siirtolaisuuslait tyrehdyttivät muuttovirran Suomesta. 1920- ja 1930-luvuilla Suomi sai jonkin verran muuttovoittoa, minkä kuitenkin kumosi 1940-luvun muuttotappio, noin 43 000 henkeä (Population of Finland 1975).

1950-luvulla kaikkiaan noin 70 000 henkeä muutti maasta. Muuttovirta oli kääntynyt Ruotsiin, jonka osuus Suomen nettosiirtolaisuudesta em. aikana oli 93 % eli noin 65 000 henkeä. (kuva 18) (Population of Finland 1975, Historisk statistik för Sverige. Del 1 SCB 1969, 126.) 1960-luvun siirtolaisuustappio oli noin 178 000 henkeä. Siirtolaisuuden huippuvuosina 1969 ja 1970 Suomen väkiluku jopa pieneni. Ilman siirtolaisuutta Suomen väkiluku olisi suurentunut 1960-luvulla runsaat 7 %. Se suureni kuitenkin vain noin 3 %, kun nettosiirtolaisuus oli noin 4 %.

Vuosien 1961—70 siirtolaisuusarvio perustuu väestölaskentojen väkilukujen ja syntyneiden enemmyyden vertailuun. Vasta vuonna 1969 toteutettu yhteispohjoismainen muuttokirjajärjes-

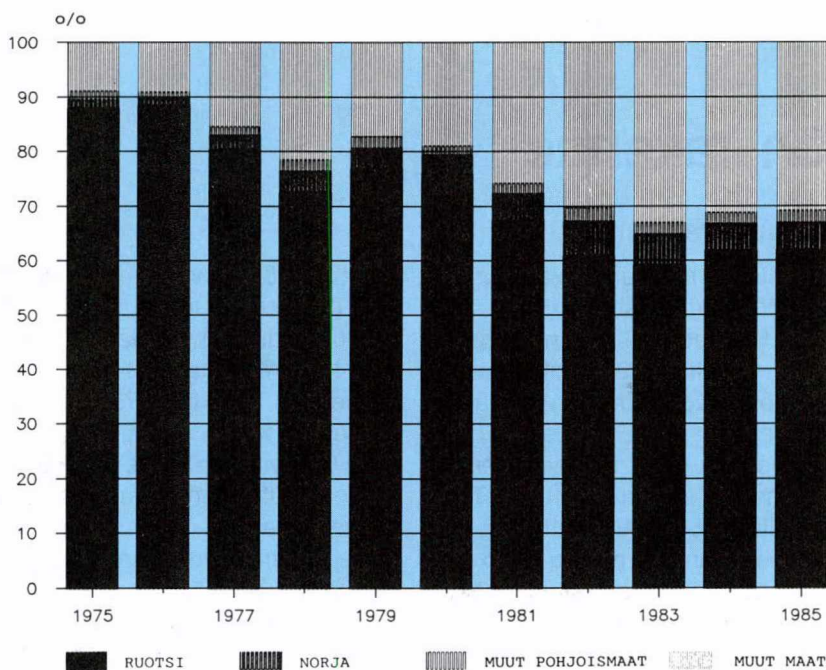
Kuva 18. Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike, 1946—1985

telmä loi luotettavan tilastointiperustan pohjoismaiden muuttoliikkeeseen. Pohjoismaiden ulkopuolelle suuntautuvaa muuttoliikettä tarkasteltaessa on muistettava, että siitä tehtävä tilasto perustuu muuttoilmoituksiin, joiden antaminen tuli pakolliseksi vuonna 1984.

1970-luvun alkuvuosina Suomi sai muuttovoittoa, kun osa edeltäneinä suurina muuttovuosina Ruotsiin lähteneistä palasi takaisin. 1970-luvun puolen välin jälkeen Suomi kärsi uudestaan muuttotappiota 1980-luvun alkuun asti, jolloin muuttoliike Ruotsista Suomeen vilkastui. 1980-luvun alussa Suomi on saanut muuttovoittoa lähinnä Ruotsista. On arvioitu, että toisen maailmansodan jälkeen Suomesta on muuttanut muualle lähes 600 000 henkeä. Koko sodanjälkeinen nettosiirtolaisuus on ollut runsaat 300 000 henkeä, mikä on yli 6 % Suomen nykyisestä väkiluvusta. Ruotsin osuus maasta- ja maahanmuutosta on sodan jälkeen ollut keskimäärin 80 %, 1980-luvun alussa se on kuitenkin pienentynyt noin 60 prosenttiin (kuva 19) (Majava 1980, 63, Nikander 1985, 28, Tilastokeskus).

Maastamuuttaneet ovat olleet pääasiassa nuoria, 20—30-vuotiaita ja usein naimattomia. Viime vuosina maastamuuttajat ovat olleet hieman vanhempia kuin aiemmin. Maahanmuuttajat ovat olleet hieman vanhempia kuin maastamuuttajat (taulukko 8). Maastamuutto on vähentänyt Suomen väkilukua paitsi välittömästi myös välillisesti, koska siirtolaisten lapset syntyvät esimerkiksi Ruotsissa.

1960-luvun puolivälissä maastamuutto Ruotsiin oli vilkkainta maan ruotsinkielisiltä alueilta. 1960-luvun lopun suurina muuttovuosina 1969—1970 Pohjois—Suomi oli merkittävä lähtöalue. 1970-luvun jälkipuolella Pohjois-Suomen osuus Ruotsiin muutosta pieni, erityisesti Uudenmaan osuus suureni. 1980-luvun alussa Uudenmaan osuus koko maan lähtömuutosta on ollut noin neljäsosaa. 1980-luvun alussa Suomen saama muuttovoitto on suuntautunut niihin lääneihin, joista aiemmin on eniten muuttettu ulkomaille.

Kuva 19. Maastamuuton suunnat 1975–1985, %

Taulukko 8. Maasta- ja maahanmuuttajien ikärakenne sukupuolen mukaan eräinä vuosina, %

	MAASTAMUUTTO					
	MIEHET			NAISET		
	1975	1980	1985	1975	1980	1985
0—4	9	6	8	9	6	6
5—14	9	8	10	10	7	7
15—19	12	11	8	16	16	10
20—24	27	28	20	26	31	21
25—29	19	19	17	18	17	16
30—34	9	12	13	6	10	16
35—39	5	6	10	4	4	12
40—49	6	5	10	4	5	8
50—	4	3	3	5	4	5
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	6364	7334	3532	5873	7490	4204

	MAAHANMUUTTO					
	MIEHET			NAISET		
	1975	1980	1985	1975	1980	1985
0—4	9	8	10	11	10	10
5—14	13	14	13	15	14	14
15—19	7	5	5	9	8	6
20—24	19	18	18	19	21	15
25—29	24	19	15	22	17	16
30—34	13	15	14	10	13	13
35—39	7	8	13	4	5	10
40—49	6	7	10	4	5	7
50—	4	6	8	7	6	10
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	4580	7407	5433	3727	6219	5032

Väestön rakenne

Ikä- ja sukupuolirakenne

Väestön ikärakenteen muuttumisesta saa kuvan esim. väestöpyramideista. Kuvassa 20 on pyramideja 50 vuoden välein vuosilta 1750—2050 sekä vuodelta 1985. Kolmen ensimmäisen ikäpyramidin muodot ovat tyypillisiä voimakkaasti kasvavalle väestölle. Vuoden 1950 pyramidissa näkyy sodan jälkeinen syntyneiden määrän suureneminen leveänä kantana. Tuolloin syntyneet olivat 35—39-vuotiaita vuonna 1985. Vuoden 1950 pyramidin muoto on jo menettänyt kolmiomaisuutensa: siinä näkyy 1910-luvulla alkanut syntyneisyyden pieneneminen. Esim. työikään tulevien ikäluokkien suhteellinen osuus on yhtä suuri kuin edellisten työikään tulleiden.

Vuonna 2000 niin sanotut suuret ikäluokat ovat 50—54-vuotiaita. Vuoden 2000 pyramidissa suuret ikäluokat erottuvatkin selvästi. Pyramidin muoto on muuttumassa suorakulmioksi. Väestön vanheneminen näkyy selvästi kuten myös vuoden 2050 pyramidista. Vuosien 2000 ja 2050 pyramideissa näkyy syntyneiden määrän pitkään jatkunut väheneminen. Työikään tulevat ikäluokat ovat jo pienempiä kuin edelliset työikään tulleet.

Myös kuvasta 21 näkyy väestön ikärakenteen vanheneminen (ks. myös taulukko 9). Se on ollut nopeata 1950-luvulta lähtien. Suomessa on suhteellisesti vähemmän 65 vuotta täyttäneitä kuin muissa Pohjoismaissa. Suomalaisista oli 65 vuotta täyttäneitä 12,6 % vuonna 1985, mutta esim. ruotsalaisista 13,6 % jo vuonna 1970. (Hofsten—Lundström 1976, 85.) Ennustelaskelman mukaan 65 vuotta täyttäneiden osuus Suomessa olisi noin neljännes väestöstä vuonna 2050.

Koko väestön vanhenemisen lisäksi väestön vanhin osa on vanhentunut. Erityisen nopeata se oli Suomessa 1970-luvulla. 65 vuotta täyttäneistä oli vähintään 75 vuotta täyttäneitä 30 pro-

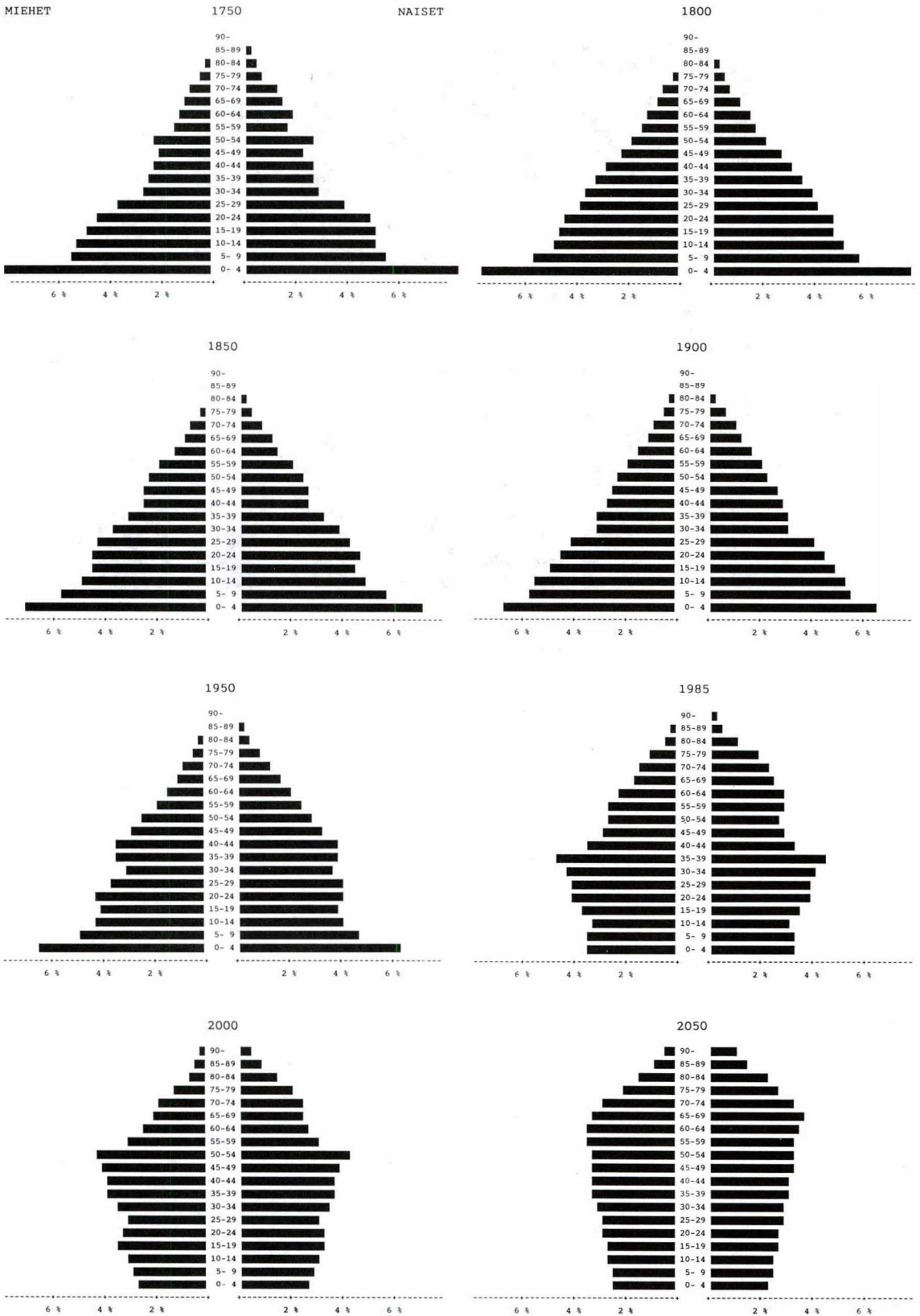
senttia (125 300) vuonna 1970 mutta 40 prosenttia (248 500) vuonna 1985 (STV 1972, 42). 75-vuotiaiden tai sitä vanhempien määrä oli lähes kaksinkertaistunut 15 vuodessa. Ennustelaskelman mukaan 75 vuotta täyttäneiden osuus 65 vuotta täyttäneistä on 48 prosenttia (465 000) vuonna 2050. Työikäinen väestö vanhenee, mutta sen osuus väestöstä pysyy melko vakaana (65—70) vuoteen 2010 asti. Tämän jälkeen sen osuus alkaa hitaasti pienetä, kun suuret ikäluokat tulevat eläkeikään. Vanhoja naisia on ollut aina jonkin verran enemmän kuin vanhoja miehiä. Vuoden 1950 jälkeen vanhojen naisten määrä on lisääntynyt nopeammin kuin samanikäisten miesten (kuva 22). Esim. vähintään 75 vuotta täyttäneiden naisten määrä 3,3- ja miesten 2,8-kertaistui vuosien 1950 ja 1985 välillä. Väestöennusteen mukaan miesten kuolleisuus tulee pienenemään enemmän kuin naisten, joten naisten ja miesten määrien erot eri ikäryhmissä tasoittuvat.

Perherakenne

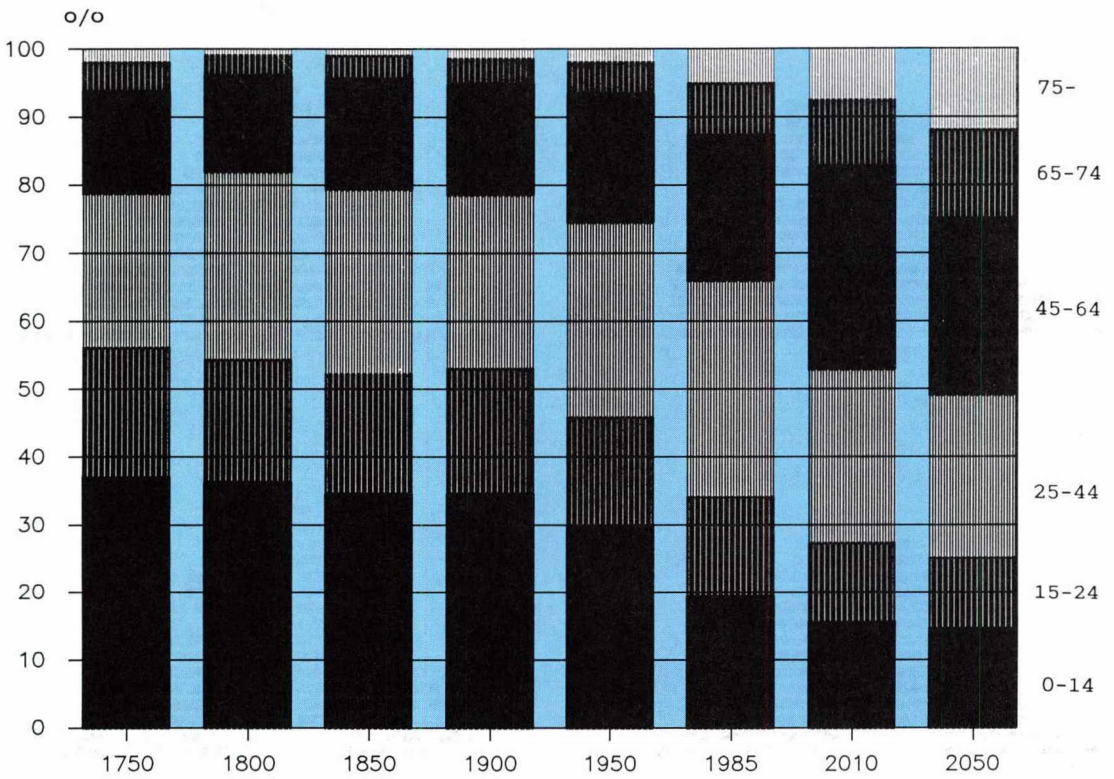
Tilastokeskus on laatinut perhetilastoja väestölaskentatietojen perusteella vuodesta 1950 lähtien. Vuodesta 1977 lähtien perhetilasto on laadittu väestön keskusrekisterin tiedoista.

Perheisiin kuuluvien osuus väestöstä pysyi melko vakaana vuosien 1950 ja 1970 välisenä aikana, mutta sen jälkeen se on pienentynyt (taulukko 10).

Vuonna 1984 perheisiin kuului 80 % väestöstä. Perheisiin kuuluvien määrä on suurentunut noin kolmanneksen vuosien 1950 ja 1984 välillä. Väestön ikärakenteen vanheneminen on vaikuttanut osittain myös perhetyyppirakenteen muuttumiseen siten, että perhetyypin ”aviopari ilman lapsia” osuus perheistä on suurentunut. Vastaavasti niiden avioparien, joilla on lapsia, osuus perheistä on pienentynyt. Lisäksi perheen elämäntapa muuttunut sellainen muutos, että vaihe, jolloin perheessä on lapsia, on lyhentynyt.

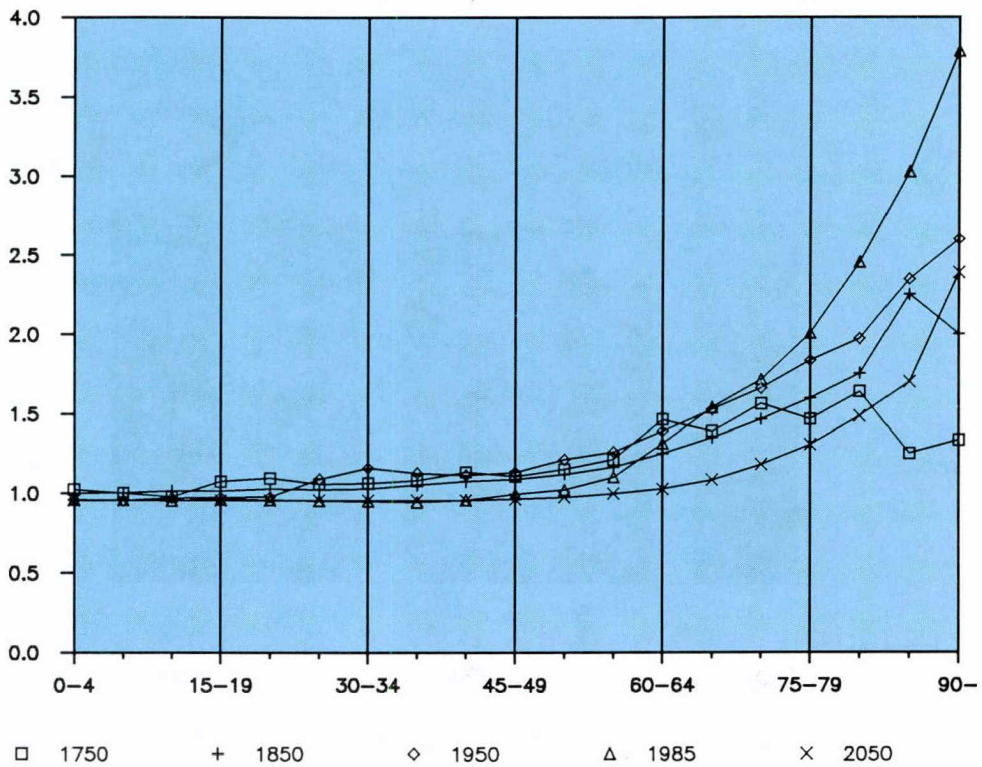
Kuva 20. Väestön ikäpyramidit eräinä vuosina

Kuva 21. Väestö ikäryhmittäin eräinä vuosina

Taulukko 9. Miesten ja naisten ikärakenne 1750—2050, %

MIEHET	0—14	15—24	25—44	45—64	65—74	75—	Yht.
1750	38,7	19,1	22,7	14,2	3,6	1,6	100,0
1800	37,1	18,2	27,4	13,7	2,8	0,8	100,0
1850	35,4	18,0	27,3	15,6	2,9	0,8	100,0
1900	35,2	18,8	25,7	15,7	3,4	1,2	100,0
1950	32,0	16,8	28,2	17,8	3,8	1,4	100,0
1985	20,5	15,5	33,7	21,2	5,9	3,2	100,0
2010	16,2	12,2	26,5	30,5	9,1	5,5	100,0
2050	15,2	11,1	25,0	26,7	12,3	9,7	100,0
NAISET	0—14	15—24	25—44	45—64	65—74	75—	Yht.
1750	35,6	19,0	22,5	15,8	4,9	2,2	100,0
1850	35,4	18,0	27,7	14,7	3,2	1,0	100,0
1900	33,9	18,1	25,3	16,8	4,2	1,7	100,0
1950	28,2	15,0	29,0	19,9	5,5	2,5	100,0
1985	18,4	14,0	30,1	21,8	9,0	6,8	100,0
2010	15,0	11,3	24,6	29,4	10,3	9,5	100,0
2050	13,9	10,2	22,9	25,5	13,3	14,2	100,0

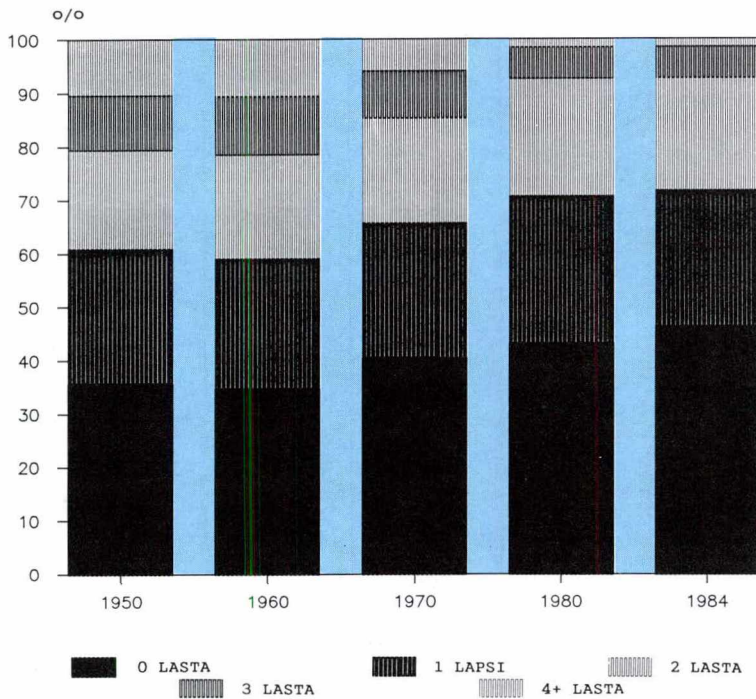
Kuva 22. Naisten määrän suhde miesten määrään eräinä vuosina

Taulukko 10. Perhetyypit 1950—1984

	1950	1960	1970	1980	1984
Aviopari ilman lapsia	19,0	20,1	23,0	25,0	25,8
Avio- tai avopari ja lapsia	63,8	65,5	63,6	60,1	58,9
Yksinhuoltajaperheitä	17,2	14,4	13,4	15,0	15,3
joissa alle 18-v. lapsia	..	7,4	6,6	8,3	8,0
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	930545	1036270	1134778	1212201	1243988
Koko väestöstä kuului perheisiin, %	85,8	86,7	85,7	80,9	80,1

Yksinhuoltajaperheitä on ollut noin 15 % perheistä 1980-luvun alussa. Sellaisten yksinhuoltajaperheiden määrä, joissa on yksi tai useampi alle 18-vuotias lapsi, on suurentunut runsaan neljänneksen vuodesta 1960 vuoteen 1984. Suurin osa yksinhuoltajista on ollut naisia, lähes 90 %. (Suomalaisten elinolot 1984, 54.)

Myös perheiden lapsiluku on vähentynyt (kuva 23). Aikaisemmin maan eri alueilla perheiden lapsiluvun välillä vallinnut ero on lähes hävinnyt. Perheiden keskimääräinen lapsiluku vaihteli 1,6:sta 1,9:än vuonna 1984. Koko maan keskiarvo oli 1,7. (SVT VIA:150 1986, 39.) Perheiden keskikoon pienentyminen on merkinnyt myös sitä, että kolmi- ja sitä useampi lapsisten perheiden määrä on vähentynyt.

Kuva 23. Perheiden lapsiluku 1950—1984

Viime vuosina yleistyneestä avoliittoisuudesta on vaikea saada luotettavia tietoja. Rekisteriväestöstä, josta tilastot kootaan, voidaan avopareiksi tunnistaa vain sellaiset tapaukset, joissa parilla on yhteisiä lapsia. Tällaisia avopareja oli noin 23 000 vuonna 1984, kun niitä oli 14 400 vuonna 1980. (Asuntokunnat ja perheet 1984, 20; Perheet 1980, 12.)

Rekisteritietojen perusteella ei siis saada selville niiden avopariperheiden määrää, joilla ei ole lapsia tai joissa lapset eivät ole avoparin yhteisiä. Otostutkimuksen avulla on arvioitu, että työikäisessä väestössä (15–64-vuotiaita) oli kaikkiaan noin 200 000 avoliitossa elävää eli noin 100 000 avoparia vuonna 1980. Vuonna 1985 vastaava määrä oli noin 141 500 paria (12,8 %), joista 42 000 parilla oli yhteisiä tai jommankumman alle 18-vuotiaita lapsia. (Avoliitossa elävät 1985, 4.) Rekisteritietojen perusteella tehdyt yksinhuoltajia koskevat tilastot ovat samasta syystä hieman ylipeittäviä, koska osa avoliitossa elävistä luokitellaan yksinhuoltajiksi.

Perheettömiä henkilöitä koskevat tiedot on

haettava ruokakuntia (nykyisin asuntokuntia) kuvaavista tilastoista. Vuoden 1980 väestölaskennan mukaan perheettömiä oli 18 % asuntoväestöstä. Perheettömistä asui noin 40 % yksin vuonna 1970, mutta 59 % vuonna 1980. Perheettömyys on yleisintä nuoruudessa ja vanhuudessa. (Suomalaisten elinolot 1984, 54.)

Kieliryhmät

Ruotsinkielisten osuus oli vuonna 1985 runsaat 6 prosenttia (299 000) koko väestöstä. Lisäksi Suomessa asuu noin 1 700 saamenkielistä sekä 600–1 000 suomalaista, joiden äidinkieli on englanti, saksa tai venäjä (taulukko 11).

Ruotsinkielisten osuus väestöstä on tasaisesti pienentynyt. Ruotsinkielisten määrä sen sijaan alkoi vähetä jo vuodesta 1940 lähtien, jolloin heitä oli runsaat 350 000. Vuodesta 1970 lähtien ruotsinkielisten määrä on pysynyt lähes ennallaan. Vuonna 1970 heitä oli 303 400 ja 299 100 vuonna 1985. Ennustelaskelman mukaan ruotsinkielisiä on 280 000 vuonna 2000 (Nieminen, 1983, 30).

Taulukko 11. Väestö kielen mukaan 1880—1985, %

	Suomi	Ruotsi	Muu	Yhteensä	Väkiluku, 1000
1880	85,2	14,3	0,5	100,0	2060,8
1900	86,8	12,9	0,3	100,0	2712,6
1920	88,7	11,0	0,3	100,0	3105,1
1940	90,0	9,6	0,4	100,0	3695,6
1960	92,4	7,4	0,2	100,0	4029,8
1980	93,5	6,3	0,2	100,0	4787,8
1985	93,6	6,1	0,3	100,0	4910,1

Ruotsin kieli on ollut vallitsevana maan etelä- ja länsirannikolla. Taulukossa 12 on ruotsinkielisten alueellinen jakauma lääneittäin. Lisäksi siinä on ruotsinkielisten osuuden kehitys pitimmällä ajanjaksolla heidän merkittävimmissä asuinlääneissään. Ruotsinkieliset asuvat

pääasiassa Uudenmaan, Turun ja Porin ja Vaasan lääneissä sekä Ahvenanmaalla. Uudella- maalla asui eniten ruotsinkielisiä, 142 000 vuonna 1985. Seuraavaksi eniten heitä asui Vaasan läänissä 100 900, Turun ja Porin läänissä 27 600, ja Ahvenanmaalla 22 400.

Taulukko 12. Ruotsinkielisten osuus läänin väestöstä eräinä vuosina

Lääni	1900	1950	1970	1985
Uudenmaan	45,5	25,2	14,9	12,0
Turun ja Porin	10,3	5,8	4,3	3,9
Ahvenanmaa	96,9	96,2	96,3	95,0
Hämeen			0,3	0,3
Kymen			0,7	0,6
Mikkelin			0,1	0,1
Pohjois-Karjalan			0,0	0,1
Kuopion			0,1	0,1
Keski-Suomen			0,1	0,1
Vaasan	28,5	18,6	23,5	22,7
Oulun			0,1	0,1
Lapin			0,1	0,1
Koko maa	12,9	8,6	6,6	6,1

Koulutus rakenne

Suomen koulujärjestelmä uudistui huomattavasti 1970-luvulla. Vuosina 1972—1977 toteutettiin peruskoulu-uudistus ja vuosina 1977—1981 korkeakoulujen tutkinno uudistus. Keskiasteen koulunuudistus lukion osalta aloitettiin luvun vuoden 1982—83 alusta. Ammatillisen koulutuksen uudistus toteutetaan vuosina 1982—88. (Suomalaisten elinolot 1984, 99.)

Noin 1,75 miljoonaa suomalaista on suorittanut alemman keskiasteen tutkinnon eli kansa-, keski- tai peruskoulua korkeamman tutkinnon. (SVT VIA:150 1986, 36.) Tämä on noin 45 prosenttia 16 vuotta täyttäneistä. Vuonna 1970 perusasteen jälkeistä koulutusta oli 29 prosentilla 15 vuotta täyttäneistä. (Suomalaisten elinolot 1984, 100.)

Väestön pohjakoulutus on laajentunut verraten nopeasti. Erityisen silmiinpistävää on nuorten pohjakoulutuksen melko nopea parantuminen (taulukko 13 ja kuva 24).

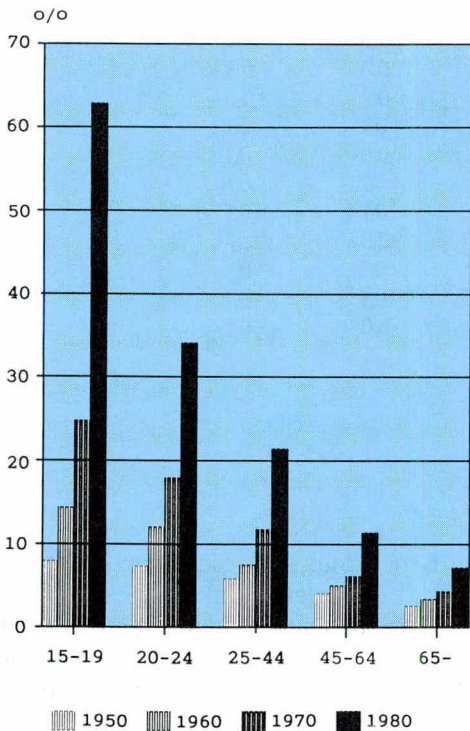
Keskiasteen ammatillinen koulutus on lisääntynyt huomattavasti. Runsaalla kolmasosalla väestöstä on vähintään sen tasoinen koulutus. Ammattikoulutusta vaille olevien osuus on pienentynyt (kuva 25).

Taulukko 13. Väestö pohjakoulutuksen mukaan 1950—1980, %

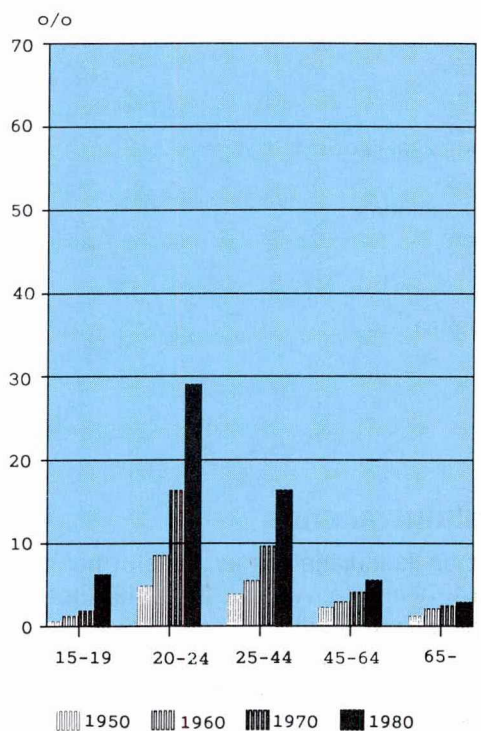
	Osuus 15 vuotta täyttäneistä			
	1950	1960	1970	1980
Keski- tai peruskoulu	5,5	7,6	11,6	21,6
Ylioppilastutkinto	3,0	4,2	7,0	11,9

Lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneestä väestöstä vaihtelee lääneittäin. Keskimäärin 44 prosentilla 15 vuotta täyttäneistä oli tutkinto edellä mainituista oppilaitoksista vuonna 1984. Tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä oli suurin Uudenmaan läänissä (49 %) ja pienin Vaasan läänissä (40 %).

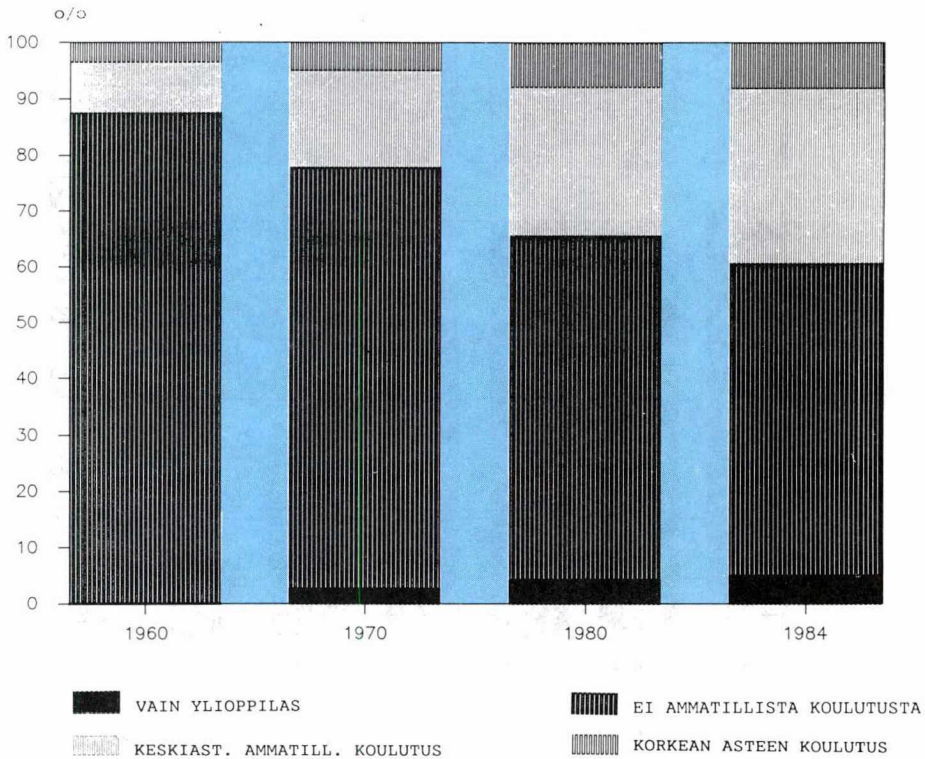
KESKI- TAI PERUSKOULUN SUORITTANEET

YLIOPPILASTUTKINNON SUORITTANEET

Kuva 24. Väestön pohjakoulutus 1950—1980

Kuva 25. 15 vuotta täyttäneiden koulutus rakenne 1960—1984

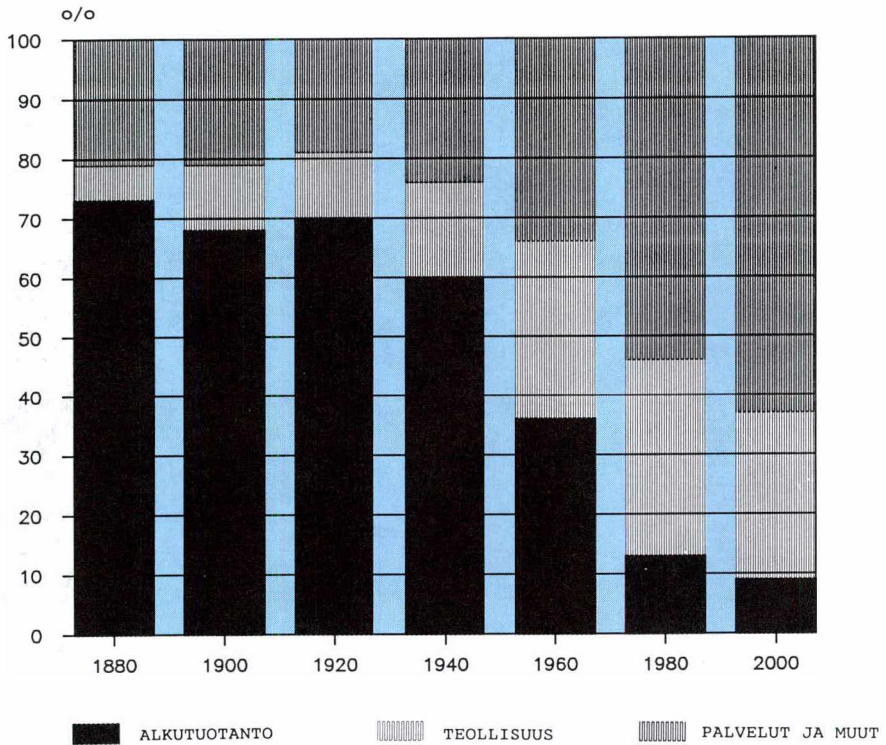
Ikäluokkien pienetessä koulunsa aloittavien määrä pienenee. Vuosina 1985—1990 ensiluokkalaisten määrän ennustetaan vielä suurenevan, mutta sen jälkeen koulunsa aloittavien määrä alkaa vähetä. Ennustelaskelman mukaan vuosina 1990—2000 ensiluokkalaisten määrä tulee vähenemään koko maan keskimäärää enemmän Pohjois-Karjalan, Kymen, Turun ja Porin, Mikkelin ja Hämeen lääneissä.

Elinkeinorakenne

Suomen elinkeinorakenne on muuttunut toisen maailmansodan jälkeen varsin nopeasti. Vuonna 1940 ammatissatoimivista 60 % sai toimeentulonsa alkutuotannosta, vuonna 1980 enää 13 %. Vuoteen 2000 mennessä alkutuotannon osuuden oletetaan supistuvan alle 10 prosen-

tin (kuva 26). Lääneittäisen työpaikkasuunnitteen mukaan vuosien 1980—2000 välillä elinkeinorakenteessa ei enää suuria muutoksia tapahdu. Muutosvauhdin otaksutaan pikemminkin selvästi hidastuvan, vaikka alkutuotannon ja teollisuuden osuudet edelleen supistuvat ja palvelujen osuus suurenee. Eri alueiden elinkeinorakenne kehittyy samansuuntaisesti kuin koko maan ammatissatoimivien elinkeinorakenne (taulukko 14).

Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomi oli vielä verraten maatalousvaltainen vuonna 1960. Vuoden 1960 jälkeinen kehitys on ollut jokaisessa Pohjoismaassa nopea. 1980-luvun alussa Pohjoismaitten elinkeinorakenteen erot ovat supistuneet, mutta silti Suomi poikkeaa vielä melko selvästi muista Pohjoismaista (taulukko 15).

Kuva 26. Ammatissatoimivien elinkeinorakenne 1880—2000

Taulukko 14. Ammatissatoimivien elinkeinorakenne lääneittäin 1980 ja 2000, %

Lääni	1980				2000			
	(1)	(2)	(3)		(1)	(2)	(3)	
Uudenmaan	4	30	66	100	2	24	74	100
Turun ja Porin	12	41	47	100	9	34	57	100
Ahvenanmaa	15	20	65	100	8	16	77	100
Hämeen	10	44	47	100	7	34	59	100
Kymen	13	39	48	100	10	30	60	100
Mikkelin	27	32	41	100	19	25	56	100
Pohjois-Karjalan	28	28	44	100	18	23	59	100
Kuopion	23	31	46	100	16	25	60	100
Keski-Suomen	19	34	47	100	12	27	61	100
Vaasan	24	34	42	100	18	28	54	100
Oulun	19	32	57	100	12	26	62	100
Lapin	16	28	52	100	12	22	68	100
Koko maa	13	35	52	100	9	28	63	100

(1)=alkutuotanto (2)=teollisuus (3)=palvelut ja muut.

Taulukko 15. Ammatissatoimivien elinkeinorakenne Pohjoismaissa 1960—1984, %

	Alkutuotanto		Teollisuus		Palvelut ja muut	
	1960	1984	1960	1984	1960	1984
Norja	20	7	37	27	44	64
Ruotsi	14	5	45	29	41	66
Suomi	36	10*	32	31*	33	58*
Tanska	18	6	37	27	54	67

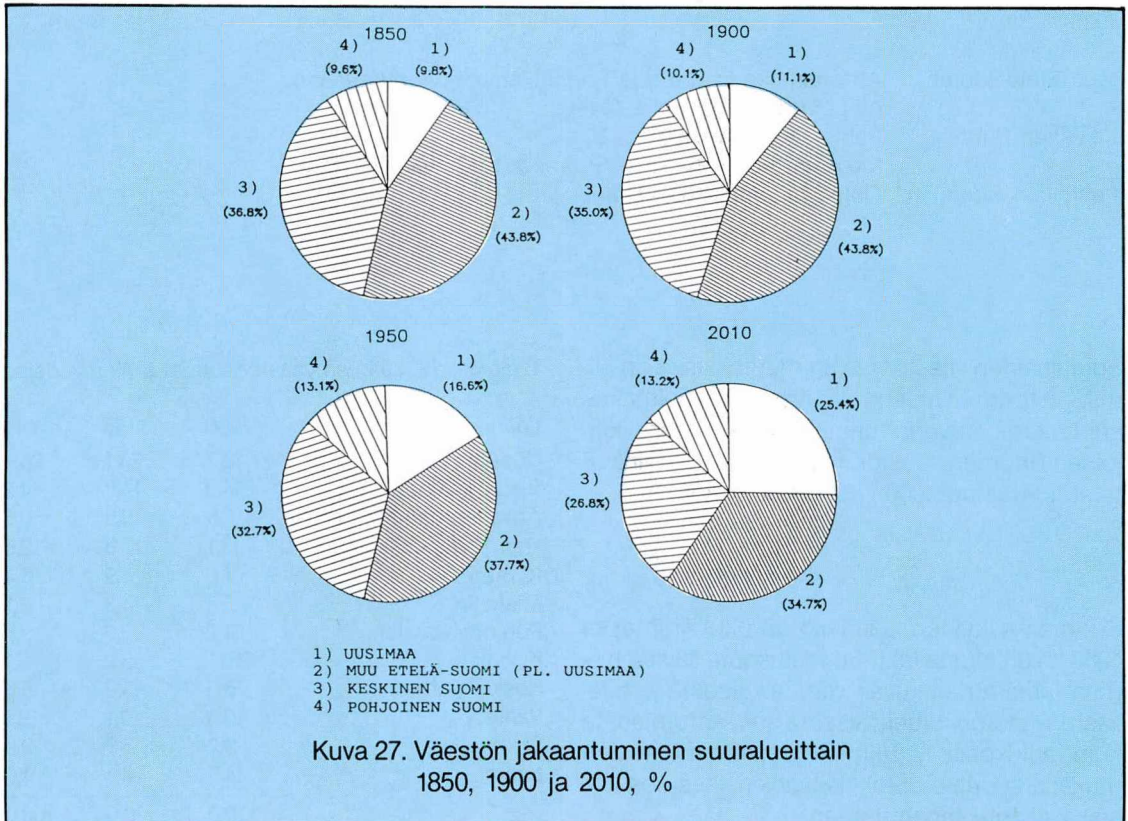
*) vuoden 1985 ennakkotieto

Väestön jakaantuminen alueittain ja maassamuutto

Väestön jakaantuminen alueittain

Ajan myötä väestön painopiste on siirtynyt eteläiseen Suomeen. Pohjoinen Suomi on kuitenkin säilyttänyt väestöosuutensa maan muiden kuin eteläosien sitä menettäessä. Suuralueiden väestöosuudet ovat pysyneet lähes muuttumat-

tomina 1980-luvun alusta lähtien. Väestöennusteen mukaan suuralueiden väestöosuudet eivät paljon muutu seuraavien 25 vuoden aikana. (taulukko 16 ja kuva 27)

Taulukko 16. Suuralueittainen väkiluvun kehitys 1850—2010 (1000)

	Uusimaa	Muu Etelä-Suomi	Keskinen Suomi	Pohjoinen Suomi	Koko maa
1850	160,3	717,6	602,0	157,0	1636,9
1870	168,1	751,4	670,1	179,2	1768,8
1900	294,8	1162,0	930,7	268,4	2655,9
1920	423,3	1380,0	1009,6	334,7	3147,6
1950	667,5	1517,4	1318,0	526,9	4029,8
1970	1005,2	1675,4	1319,4	598,3	4598,3
1985	1187,9	1755,2	1334,6	633,0	4910,7
2000	1271,3	1772,3	1364,3	665,6	5073,5
2010	1280,6	1749,4	1352,5	665,5	5048,0

Taulukko 17. Suuralueiden väkiluvun suhteellinen muutos 1850—2010, %

Jakso	Väkiluvun muutos, %			
	Uusimaa	Muu Etelä-Suomi	Keskinen Suomi	Pohjoinen Suomi
1850—1900	84	62	55	71
1900—1950	126	31	42	96
1950—1985	78	16	1	20
1985—2010	8	0	1	5

Muu Etelä-Suomi:	Ahvenanmaa ja Turun ja Porin, Hämeen, Kymen läänit (Viipurin lääni ennen v. 1945)
Keskinen Suomi:	Pohjois-Karjalan (1960), Mikkelin, Kuopion, Keski-Suomen (1960), Vaasan läänit
Pohjoinen Suomi:	Oulun ja Lapin (1938) läänit

Suuralueiden väestömäärän muutoksissa on silmiinpistävä Uudenmaan väkiluvun voimakas suureneminen verrattuna muihin alueisiin. Pohjoisen Suomen väestön määrä lähes kaksinkertaistui vuosina 1900—1950 (taulukko 17).

Suomen nykyinen läänijako on ollut voimassa 1960-luvun alusta lähtien. Taulukosta 18 saa hieman tarkemman kuvan viimeaikaisesta ja tulevasta väestön alueittaisesta jakaantumisesta kuin taulukosta 17. Viimeaikaisten ennusteiden mukaan suuria muutoksia läänien väestösuuk-
sissa ei tule tapahtumaan.

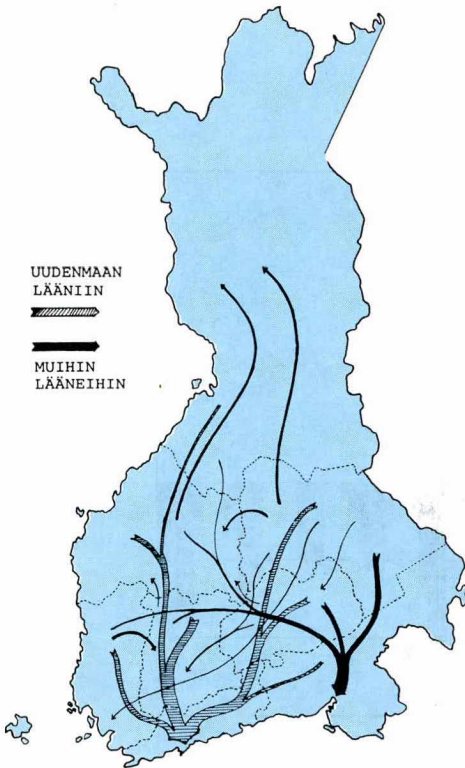
Taulukko 18. Läänien väestöosuudet erinä vuosina

Lääni	1960	1985	2010
Uudenmaan	18,7	24,1	25,4
Turun ja Porin	14,9	14,5	14,2
Ahvenanmaa	0,5	0,5	0,5
Hämeen	13,1	13,8	13,6
Kymen	7,6	6,9	6,4
Mikkelin	5,3	4,3	4,1
Pohjois-Karjalan	4,7	3,6	3,5
Kuopion	6,1	5,2	5,1
Keski-Suomen	5,5	5,0	5,0
Vaasan	10,0	9,1	9,1
Oulun	9,2	8,9	9,2
Lapin	4,6	4,1	4,0
	100,0	100,0	100,0

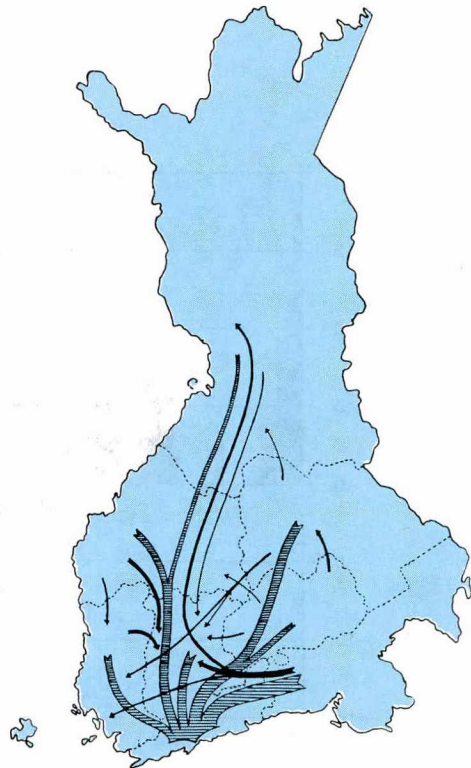
Maassamuutto

Kuten taulukosta 16 nähtiin, suuralueiden väestösuudet alkoivat muuttua 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Tähän vaikutti muuttoliikkeen vilkastuminen. Siihen oli syynä sekä nopea väestönkasvu että yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset. 1800-luvun lopulla vielä yli 90 % väestöstä asui maaseudulla. 1800-luvun loppupuolella kumottiin maassamuuttoa rajoittavat säädökset ja elinkeinovapaus toteutettiin. Shteellisen liikaväestön sai liikkeelle tehdasteollisuuden synty ja liikenteen kehittyminen. Lisäksi maataloudessa tapahtuneet muutokset tekivät tilattoman väestön aseman hyvin vaikeaksi 1870—80-luvuilla. Samaan aikaan kaupunkien ja kaupunkielinkeinojen kehitykselle avautui uusia mahdollisuuksia, mikä merkitsi huomattavasti lisää työpaikkoja. (Lento, 1951 38—52.)

Eteläisestä Suomesta muodostui tämän vuosisadan vaihteessa selvä keskusalue. Esim. 1910-luvulla noin kolme neljäsosaa teollisuuden työntekijöistä toimi neljässä eteläisessä läänissä. (Alapuro 1986, 64.) Ennen vuotta 1920 maassamuutossa oli kaksi suurta keskusta, Uudenmaan ja Viipurin läänit. (kuva 28) (Lento 1951, 202.) Vuoden 1920 jälkeen maassamuutto on suuntautunut entistä enemmän lounaaseen, erityisesti Hämeen ja Uudenmaan lääneihin sekä maan pääkaupunkiin Helsinkiin (kuva 29) (Lento 1951, 93.) Tähän vaikutti eniten se, että työvoiman tarve kasvoi edellä mainituilla alueilla. Lisäksi maatalousväestön toimeentulo oli helpointa maan etelä- ja lounaisosissa. Maassamuuton suuntaan vuoden 1920 jälkeen vaikutti myös se, että suurimmat kaupungit sijaitsivat Etelä- ja Lounais-Suomessa. (Lento 1951, 205.)

Kuva 28. Nettomaassamuutto syntymäpaikkatilaston mukaan vuoteen 1920 mennessä

Kuva 29. Läänien välisen muuttoliikkeen suunta syntymäpaikkatilaston mukaan 1931—1940

Toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulla maassamuutto alkoi uudelleen vilkastua. Muuttoliikkeen vilkastuminen oli yhteydessä elinkeinorakenteen rajuun muuttumiseen. Maa- ja metsätalouselämyksissä toimivien osuus väestöstä pieneni 46 prosentista 13 prosenttiin vuosina 1950—1980 (SVT VIC:106 Väestö ja asuminen 1950—1980).

Muuttotappiollisten kuntien väestön väheneminen oli suurimmillaan 1960-luvun alkupuoliskolla, lähes 40 000 henkeä vuosittain. Vuodesta 1950 vuoteen 1975 kuntien muuttotappiot olivat yhteensä 850 000 henkeä. 1970-luvulla tappiot kuitenkin pienenivät jyrkästi. Kuvasta 30 näkyy myös nettomaassamuutto lääneittäin vuosina 1961—1985 viisivuositain. Läänien suhteelliset muuttotappiot ja -voitot ovat 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa huomattavasti pienentyneet maassamuuton heikennyttyä.

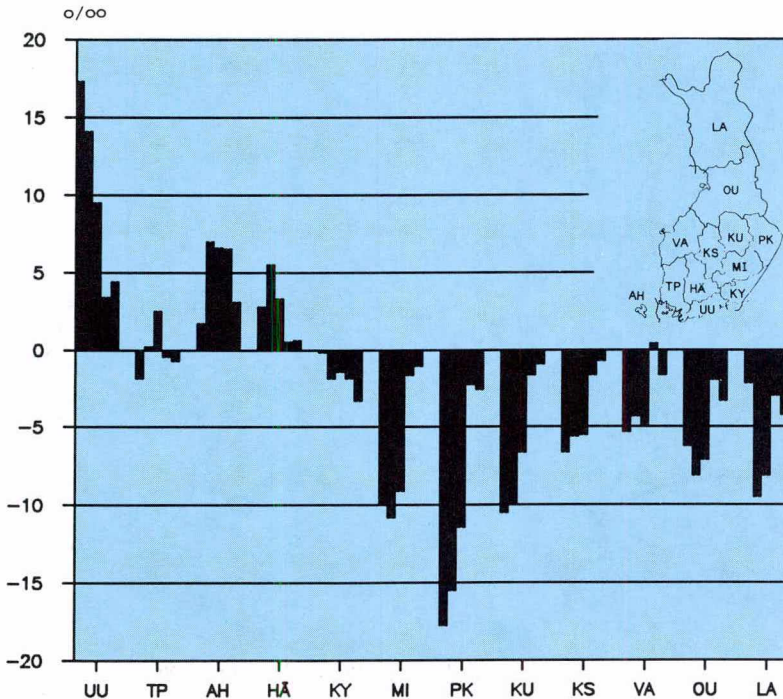
Toisen maailmansodan jälkeenkin maassamuuton suunta on säilynyt samana maan itä- ja pohjoisosista eteläosaan (kuva 31). Kun maassamuutto heikentyi 1970-luvun lopulla ja

1980-luvun alussa, päävirrat heikkenivät eniten. Erisuuntaiset muuttovirrat alkoivat tasoittaa toisiaan. Päävirrat ovat kuitenkin edelleen maan itä- ja pohjoisosista eteläosiin. Kuvassa 32 on esimerkkinä muista lääneistä Uudellemaalle suuntautuneet muuttovirrat kahtena ajanjaksona vuosina 1966—70 ja 1981—85 sekä taulukossa 19 maassamuutto sekä läänin rajan ylittäneet muutot 1970-luvun alusta lähtien.

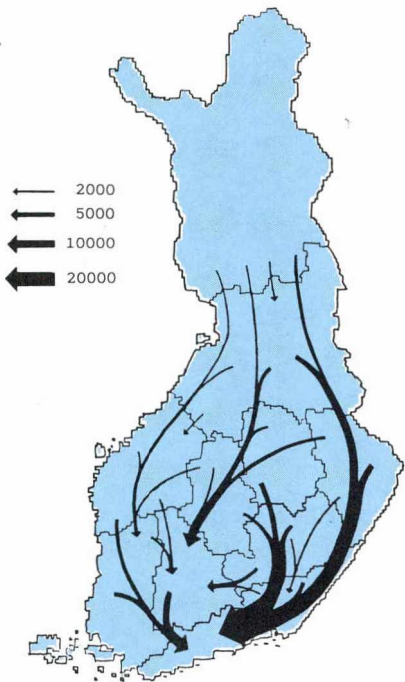
Taulukko 19. Kuntien välinen ja läänin rajan ylittävä muuttoliike 1971—1985

	kuntien välinen	o/oo*	läänin rajan ylittäneitä
1971—75	233359	50,1	98832
1976—80	193567	40,7	72867
1981—85	193681	40,6	74526
1980	197626	41,3	75746
1981	193847	40,4	74017
1982	190419	39,4	71335
1983	196070	40,4	74446
1984	189159	38,7	73926
1985	198910	40,6	78905

* promillea keskiluvusta

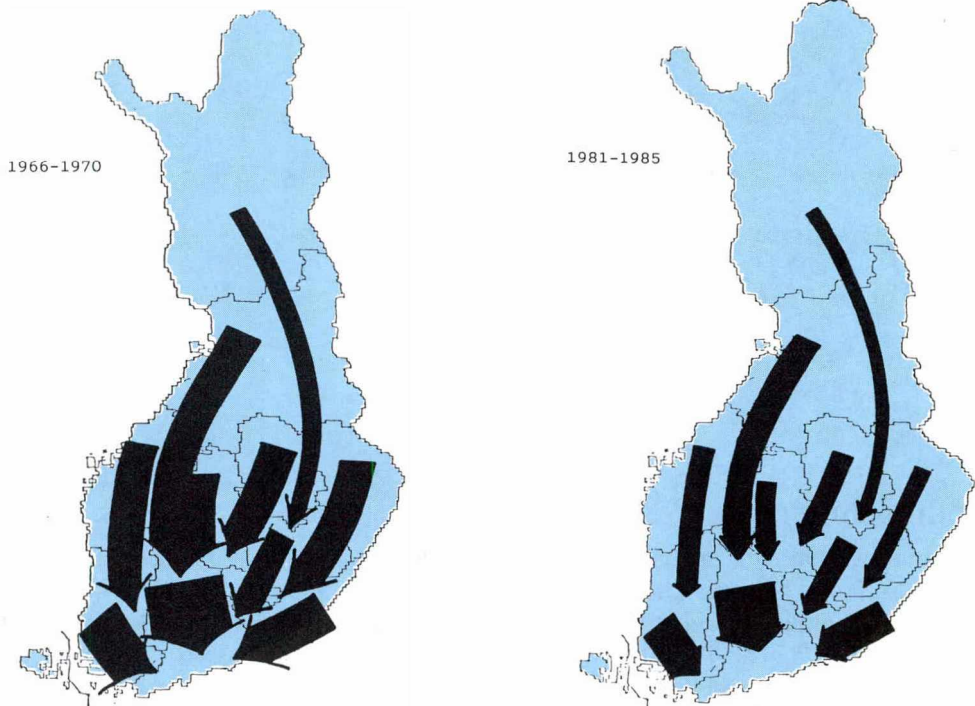
Kuva 30. Nettomaassamuutto lääneittäin 1961—1985

Kuva 31. Läänien välisen nettomaassamuuton suunnat 1966—1970

Sodan seurauksena Suomi luovutti noin 12 % maa-alastaan Neuvostoliitolle. Tällä alueella asuneet 420 000 henkeä (11 % väestöstä) asutettiin maan muihin osiin. Valtaosa siirtoväestä asutettiin eteläiseen Suomeen. Siirtoväen määrä oli suhteellisesti suurin Hämeen läänissä, 18 % läänin muusta väestöstä. (Waris 1948, 120.)

1980-luvulla kunnasta toiseen muuttaneiden määrä on ollut vuosittain keskimäärin 194 000 henkeä eli noin 40 henkeä tuhannesta on muuttanut. Läänin rajan ylittäviä muuttoja on tästä luvusta ollut vajaa kolmannes. Kun 1970-luvun puoliväliin asti muuttovoittoalueita olivat useat Etelä-Suomen läänit, viime vuosina on muuttettu kaikista lääneistä yhä enemmän Uudellemaalle. Uudellemaalle suuntautuvan muuton osuus on suurentunut eniten Oulun, Lapin, Vaasan ja Kymen lääneistä. Muuttaminen muihin maan keski- ja eteläosien lääneihin kuin Uudellemaalle on vähentynyt lukuun ottamatta Hämeen lääniä. Vuosina 1981—85 keski- ja pohjoisen Suomen läänien muuttotappiot ovat suurentuneet (taulukko 20).

Kuva 32. Uudenmaan lääniin muualta muuttaneet 1966—1970 ja 1981—1985

Taulukko 20. Nettomaassamuutto lääneittäin vuosina 1980—1985

Lääni	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Uudenmaan	4665	4583	4309	4633	5408	6731
Turun ja Porin	—6	—538	—750	—731	225	—510
Ahvenanmaa	156	88	118	55	103	2
Hämeen	114	—287	—241	406	839	1222
Kymen	—837	—1206	—1133	—1212	—973	—1061
Mikkelin	—545	—260	—382	127	—200	—291
Pohjois-Karjalan	—378	—410	—455	—410	—519	—491
Kuopion	—292	—434	74	—259	—191	—343
Keski-Suomen	—462	—280	—98	—16	—46	—415
Vaasan	52	—308	—272	—619	—1007	—1277
Oulun	—1360	—302	—589	—1413	—2693	—2135
Lapin	—1107	—646	—581	—561	—946	—1432

Maassamuuttaneiden ikärakenne on pysynyt viime vuosina lähes muuttumattomana. Runsaat puolet muuttajista on ollut 20—34-vuotiaita. Vuonna 1985 miehistä muuttivat eniten

25—29-vuotiaat. Naismuuttajat olivat miehiä hieman nuorempia, 20—24-vuotiaita (taulukko 21).

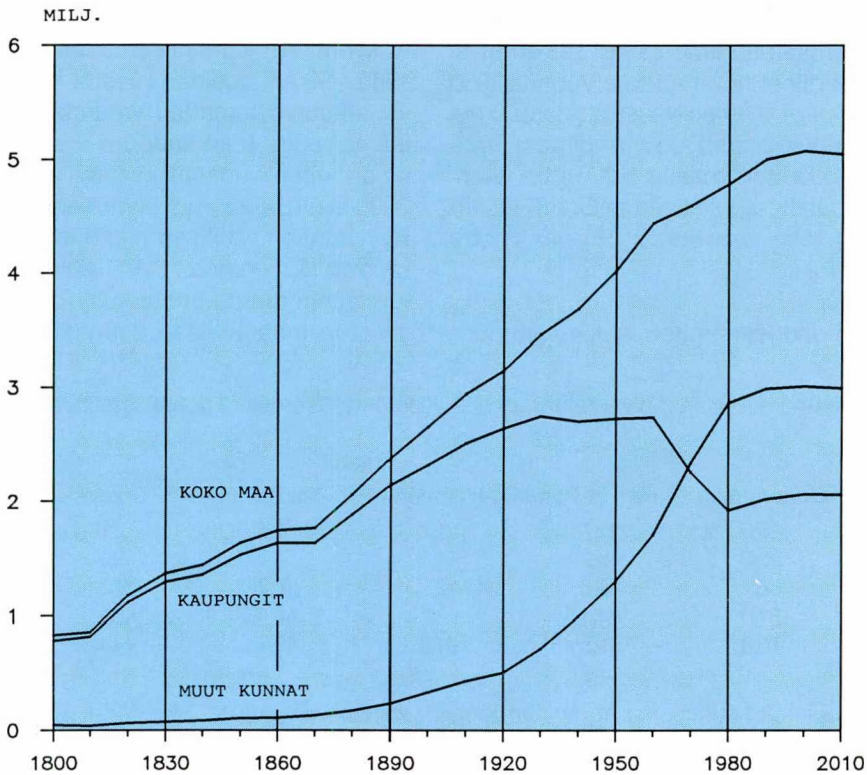
Taulukko 21. Maassamuuttajien ikärakenne sukupuolen mukaan eräinä vuosina, %

	MIEHET			NAISET		
	1975	1980	1985	1975	1980	1985
0—4	11	11	10	10	10	10
5—14	11	11	10	11	10	8
15—19	6	5	5	11	8	9
20—24	21	17	19	25	24	25
25—29	23	22	21	20	19	18
30—34	11	15	13	8	11	10
35—39	6	7	9	4	5	7
40—49	6	7	7	4	5	5
50—	5	5	7	7	9	9
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Kaupungistuminen

Teollistumisen ja väestön alueellisen jakautuman muutokseen on läheisesti liittynyt väestön keskittyminen kaupunkeihin ja muihin keskukseen. 1800-luvun alussa kaupungeissa asui vain 5—6 % väestöstä. Kaupunkien väestömäärä suureni varsin hitaasti koko 1800-luvun ja aina 1920-luvulle asti. Vuonna 1920 kaupungeissa asui 16 % väestöstä. 1920- ja 30-luvuilla kaupun-

kien väestön määrän kasvu nopeutui. Maalaiskuntien väestömäärä ei enää suurentunut 1930-luvun jälkeen. Vuonna 1970 kaupungeissa asui jo yli puolet väestöstä (kuva 33). Kaupunkien väestömäärän nopea suureneminen on osittain näennäistä, sillä muuttoliikkeen lisäksi siihen ovat vaikuttaneet kuntamuodon muutokset ja alueliitokset.

Kuva 33. Kaupunkien ja kauppaloiden sekä maalaiskuntien väkiluvun kehitys vuosina 1800—2010

Viime vuosina kaupungit ovat kärsineet jopa vähäisiä muuttotappioita. Vaikka kaupunkien koko nettomuutto on ollutkin negatiivinen, niin silti nuorten nettomuutto kaupunkiin on ollut positiivinen (taulukko 23). Vuonna 1985 kaupungeissa asui 60 % väestöstä. Uudenmaan läänin kaupungeissa asui 20 % maan koko väes-

töstä vuonna 1985, mistä maan pääkaupungin Helsingin osuus oli puolet. Koko maan kaupunkiväestön osuus on vuonna 2010 suunnilleen samansuuruinen kuin 1980-luvun puolivälissä, vaikka koko väestön määrä maassa väheneekin (Kunnittainen väestöennuste 1984—2010, 27).

Taulukko 23. Kaupunkien nettomuutto ikäryhmittäin 1980—1985

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
0—4	—2656	—2694	—3207	—3366	—2949	—2644
5—14	—2379	—2346	—2565	—2615	—2066	—1965
15—24	8665	7220	6640	6131	6667	7441
25—34	—2479	—2761	—3521	—3858	—2977	—1963
35—44	—1114	—1207	—1641	—1801	—1509	—1325
45—64	86	163	—383	—673	—489	—601
65—	521	389	282	249	219	509
Yhteensä	644	—1236	—4395	—5933	—3104	—548

Teollistumisen ja väestönkehityksen seurauksena erot kaupungistumisnopeudessa eri osissa maata ovat olleet huomattavia. Vuonna 1950 Mikkelin ja Oulun läänien väestöstä asui kaupungeissa suhteellisesti suurin piirtein yhtä suuri osa kuin Uudellamaalla 100 vuotta aiemmin. Koko maassa oli Mikkelin ja Oulun läänin vuonna 1950 taso saavutettu 30–40 vuotta aiemmin (taulukko 24).

Taulukosta 25 nähdään, miten läänien kaupun-

kien ja muiden kuntien väkiluvun on ennustettu kehittyvän kahdella eri ajanjaksolla. Vuosina 1985–90 eri alueiden väestöt hieman suurenevat lukuun ottamatta Kymen lääniä ja Mikkelin läänin muita kuin kaupunkikuntia. Kymen lääni on viime vuosina kärsinyt muuttotappiota. 2000-luvun ensi vuosikymmenenä lähes kaikkien kuntien väkiluvut pienenevät. Poikkeuksena ovat Uudenmaan lääni, Ahvenanmaa ja Oulun läänin muut kunnat kuin kaupungit. Niissä väestön määrä vähän suurenee.

Taulukko 24. Kaupunki- ja kauppalaväestön osuus väestöstä Suomessa ja eräissä lääneissä 1850–2010

	Läänit					
	Uudenmaan	Turun ja Porin	Hämeen	Mikkelin	Oulun	Koko maa
1850	17,3	11,7	1,7	1,6	6,6	6,4
1900	35,9	15,3	14,1	4,0	9,3	12,6
1950	66,1	29,6	42,7	18,2	14,8	32,3
1985	81,6	61,4	63,7	43,4	45,1	61,7
2010	80,8	59,5	61,3	45,7	44,1	61,1

Taulukko 25. Läänien kaupunkien ja muiden kuntien väkiluvun muutos 1985–90 ja 2005–2010

Lääni	KAUPUNGIT						
	1985	1990	Muutos, %	2005	2010	Muutos, %	
Uudenmaan	969,5	1000,7	3,2	1033,9	1034,2	0,0	
Turun ja Porin	437,7	439,4	0,4	430,8	426,6	−1,0	
Ahvenanmaa	9,8	10,2	3,4	10,6	10,7	0,7	
Hämeen	431,8	433,0	0,3	426,8	423,1	−0,9	
Kymen	232,1	231,0	−0,4	221,7	218,0	−1,7	
Mikkelin	91,0	92,8	2,0	94,9	94,9	−0,0	
Pohjois-Karjalan	86,5	87,9	1,6	88,0	87,5	−0,6	
Kuopion	135,6	138,3	2,0	141,6	141,6	−0,0	
Keski-Suomen	127,2	128,3	0,8	127,8	126,9	−0,7	
Vaasan	222,7	225,9	1,5	225,1	223,4	−0,7	
Oulun	195,0	200,4	2,7	204,7	204,5	−0,1	
Lapin	94,3	95,3	1,0	95,7	95,1	−0,6	
Koko maa	3033,0	3083,2	1,7	3101,6	3086,4	−0,5	

Lääni	MUUT KUNNAT						
	1985	1990	Muutos, %	2005	2010	Muutos, %	
Uudenmaan	218,4	228,8	4,8	245,2	246,4	0,5	
Turun ja Porin	275,4	282,8	2,7	290,7	290,1	−0,2	
Ahvenanmaa	13,8	14,1	2,4	14,3	14,3	0,0	
Hämeen	245,9	253,4	3,1	262,3	262,0	−0,1	
Kymen	108,6	108,1	−0,4	105,9	104,7	−1,1	
Mikkelin	118,2	117,4	−0,7	114,2	112,6	−1,4	
Pohjois-Karjalan	91,0	92,1	1,1	91,9	91,0	−0,9	
Kuopion	120,5	120,6	0,1	118,6	117,1	−1,3	
Keski-Suomen	120,4	122,6	1,8	124,4	123,6	−0,6	
Vaasan	221,7	228,0	2,9	234,1	233,9	−0,6	
Oulun	237,1	246,7	4,0	259,0	259,3	0,1	
Lapin	106,7	107,6	0,9	107,7	106,6	−1,0	
Koko maa	1877,6	1922,4	2,4	1968,2	1961,7	−0,3	

Lähteet

- Alapuro, Risto: Yhteiskuntaluokat ja sosiaaliset kerrostumat 1870-luvulta toiseen maailmansotaan. Teoksessa *Suomalaiset*. Valkonen, T — Alapuro, R ym. 1986.
- Annual Abstract of Statistics, No 123, 1987 edition. Central Statistical Office, London. Her Majesty's Stationary Office.
- Annuario Statistico Italiano, Edizione 1986, Istituto Centrale Di Statistica.
- Asuntokunnat ja perheet 1984. Tilastotiedotus V¹/₄ 1986:5. Tilastokeskus.
- Avoliitossa elävät 1985. Tilastotiedotus V¹/₄ 1986:10. Tilastokeskus.
- Calot, G. — Blayo, Chantal: Recent Course of Fertility in Western Europe. *Population Studies*, vol. 36, number 3, 1982, London.
- Eurostat. Demographic Statistics 1985. Statistical Office of the European Communities.
- Fougstedt, Gunnar: Trends and Factors of Fertility in Finland. *Commentationes Scientiarum Socialium* 7, 1977. Societas Scientiarum Fennica. Helsinki.
- Fougstedt, Gunnar: Finlandssvenskarna under 100 år, Teoksessa Engman, Max — Stenius, Henrik *Svenskt i Finland 2*. *Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland*, 519. Helsinki 1984.
- Historisk statistik för Sverige. Del 1. Befolkning 1720—1967. Statistiska centralbyrån. Stockholm 1969.
- Hoffmann—Nowotny, Hans J.: The Future of the Family. Esitelmä Euroopan väestökongressissa Jyväskylässä 11.—16.6.1987. Julkaisu teoksessa *European Population Conference 1987, Plenaries I*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Hofsten, Erland — Lundström, Hans: Swedish Population History. *Uval, Skriftserie utgiven av Statistiska centralbyrån*. Nummer 8. Stockholm 1976.
- Hyppölä, Jorma — Tunkelo, Aarne — Törnqvist, Leo: Suomen väestöä, sen uusiutumista ja tulevaa kehitystä koskevia laskelmia. *Tilastollisia tiedonantoja* 38, Tilastokeskus 1949.
- Kannisto, Väinö: Kuolemansyyt väestöllisinä tekijöinä Suomessa. Helsinki 1947.
- Kannisto, Väinö: Geographic differentials in infant mortality in Finland 1871—1983. Tutkimuksia, numero 126. Tilastokeskus. Helsinki 1986.
- Kolari, Risto: Kohorttikuolleisuus Suomessa vuodesta 1851. Tutkimuksia numero 57, Tilastokeskus, 1980.
- Kuolleisuus- ja eloonjäämislukuja 1985. Tilastotiedotus V¹/₄ 1987:2, Tilastokeskus.
- Kunnittainen väestöennuste 1984—2010. Tilastotiedotus VÄ 1985:10, Tilastokeskus. Helsinki 1986.
- Lento, Reino: Maassamuutto ja siihen vaikuttaneet tekijät Suomessa vuosina 1878—1939. Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, sarja A:5. 1951.
- Leppo, Kimmo — Lindgren, Jarl — Ritamies, Marketta: Mortality trends in the 1960's. Väestöntutkimuksen vuosikirja 1971. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki.
- Lääneittäinen väestö- ja työpaikkasuunnite vuosille 1990, 1995 ja 2000. Aluepoliittisia tutkimuksia ja selvityksiä 3/1986. Sisäasiainministeriö.
- Majava, Altti: Migration between Finland and Sweden from 1946—1974. Työvoimaministeriö. Helsinki 1975.
- Majava, Altti: External Migration of the Finns in the 1970's. Väestöntutkimuksen vuosikirja 1977: 46—64.
- Munoz—Perez, F. Changements de la fécondité. *Population* 1986, numero 4—5, Paris.

- Myrskylä, Pekka: Syntyvyyden kehitys ja alueelliset erot Suomessa. Tutkimuksia, numero 36. Tilastokeskus. Helsinki 1976.
- Myrskylä, Pekka: Maassamuutto sekä Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike vuosina 1950—1975. Tutkimuksia, numero 48. Tilastokeskus. Helsinki 1978.
- Nieminen, Mauri: Suomen ruotsinkielinen väestö vuosina 1980—2020. Tutkimuksia numero 98. Tilastokeskus. Helsinki 1983.
- Nikander, Timo: Muuttoliike 1975—82. Tutkimuksia, numero 120. Tilastokeskus. Helsinki 1985.
- Notkola, Veijo: Alueelliset kuolleisuuserot Suomessa 1950—1975. Tutkimusraportti, numero 218. Sosiologian laitos, Helsingin yliopisto, 1980.
- Perheet 1980. Tilastotiedotus VÄ 1982:4, Tilastokeskus.
- Pitkänen, Kari: The changing Features of Mortality in Finland in the 18th and 19th centuries. In *Scandinavian Population Studies 5: The fifth Scandinavian Demographic Symposium* 13 — 16 June 1979.
- Pitkänen, Kari: The Educated People: the Precursors of the Fertility Transition in Finland. *Scandinavian Population Studies* 6:2:15—32. Stockholm 1984. The sixth Scandinavian Demographic Symposium 16 — 19 June 1982 in Kungälv, Sweden.
- Pitkänen, Kari: Viime vuosisadan vaihteen väestötilasto ja suomalaisten miesten kuolleisuus. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 1986:375—382.
- Population 1974, 1975 ja 1986, numerot 4—5: La conjuncture démographique. Paris.
- Population of Finland, A World Population Year Monograph, Tilastokeskus, 1975.
- Suomalaisten elinolot. Tilastollisia tiedonantaja, numero 74. Tilastokeskus. Helsinki 1984. STV/Suomen tilastollinen vuosikirja
- Suomen tilastollinen vuosikirja 1887, 1920, 1954, 1956, 1960, 1961, 1966, 1970, 1971, 1972, 1978, 1981, 1983, 1985/86.
- Strömmer, Aarno: Väestöllinen muuntuminen Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja A:13, 1969.
- SVT/Suomen virallinen tilasto
- SVT VI: 29 and 33 Pääpiirteet Suomen väestötilastosta vuosina 1750—1890, Tilastollinen päätoimisto.
- SVT VI 22 Suomen väkiluku 1890—1900.
- SVT VI 45 Suomen väkiluku 1910.
- SVT VI 76:1 Suomen väestö 1930.
- SVT VIC: 102 ja 104 Väestölaskenta 1950 ja 1970.
- SVT VI A: 119—127, 129—138
- Väestönmuutokset, Tilastokeskus.
- SVT VI A: 128 Katsaus väestönmuutoksiin vuosina 1951—1965, Tilastollinen päätoimisto.
- SVT VI A: 139 Katsaus väestönmuutoksiin vuosina 1961—1975, Tilastokeskus.
- SVT VI A: 140—150 Väestörakenne ja väestönmuutokset, Tilastokeskus.
- SVT VI B: 137—141 Kuolemansyyt, Tilastokeskus.
- Turpeinen, Oiva: Regional Differentials in Finnish Mortality Rates 1816— 1865. *Scandinavian Economic History Review* 21 (2): 145—163. 1973.
- Turpeinen, Oiva: Causal Relationship between Economic Factors and Mortality. Väestöntutkimuksen vuosikirja 1977: 31—45.
- Turpeinen, Oiva: Fertility and Mortality in Finland since 1750. *Population Studies* vol. 3. 1979. United Nations: Demographic Yearbook 1985.
- Valkonen, Tapani — Niemi, Marja—Liisa: Keskiikäisen väestön kuolleisuus Suomessa vuoden 1950 jälkeen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 15: 215—226, 1978.

Valkonen, Tapani — Niemi, Marja—Liisa: Miesten kuolleisuuden kehitys lääneittäin ja kuolemansyyntä mukaan Suomessa vuosina 1961—1975. Helsingin yliopisto, sosiologian laitos. Working papers, numero 12, 1980.

Valkonen, Tapani: Transition of Mortality in Finland and Sweden. Working papers, number 15. Department of Sociology, University of Helsinki, 1980.

Valkonen, Tapani: Kuolleisuuden kehitys ja kuolleisuuserot terveyspolitiikan kannalta. Sosiaalinen aikakauskirja 1984, numero 3.

Valkonen, Tapani: Väkiluvun ja ikärakenteen kehitys. Teoksessa Suomalaiset. Valkonen, T — Alapuro, R ym. 1986.

Valkonen, Tapani: Alueelliset erot. Teoksessa Suomalaiset. Valkonen, T — Alapuro, R ym. 1986.

Van de Kaa, Dirk J.: Europe's Second Demographic Transition. Population Bulletin, vol. 42, number 1. Population reference Bureau, Washington, 1987 .

Väestö ja asuminen 1950—1980, SVT VI C:106, Tilastokeskus.

Väestö elinkeinon mukaan kunnittain vuosina 1880—1975. Tilastollisia tiedonantoja, numero 63. Tilastokeskus. Helsinki 1979. Waris, Heikki: Suomalaisen yhteiskunnan rakenne. Helsinki 1948.

World Bank, World Development Report 1986. Yearbook of Nordic statistics 1984, 1986.

Liite

Kuvat

Kuva 1: SVT VI: 29 Pääpiirteet Suomen väestötilastosta vuosina 1750—1890; 1891—1984: STV; 1985—2050: ennustelaskelma, Tilastokeskus.

Kuva 2: Ks. kuvan 1 lähde.

Kuva 3: SVT VI: 33 Pääpiirteet Suomen väestötilastosta vuosina 1750—1890; 1891—1980: Suomen tilastollinen vuosikirja 1985/86; 1981—1985: Tilastokeskus.

Kuva 4: 1780—1865: Turpeinen O., Fertility and Mortality in Finland since 1750. Population studies vol. 3, 1979; 1866—1945: Hyppölä J. — Tunkelo A. — Törnqvist L., Suomen väestöä, sen uusiutumista ja tulevaa kehitystä koskevia laskelmia. Tilastollisia tiedonantoja 38, Tilastokeskus; 1946—1950: STV 1956; 1951—1959: SVT VI A: 128 Katsaus väestönmuutoksiin vuosina 1951—1965; 1960—1984: STV 1966, 1971, 1977, 1985/86; 1985: Tilastokeskus.

Kuva 5: Ks. kuvan lähteet;

Kuva 6: 1950—1970: SVT VI A: 145; Myrskylä P., Syntyvyyden kehitys ja alueelliset erot Suomessa. Tutkimuksia numero 36, Tilastokeskus; 1980: SVT VI A: 145 Väestörakenne ja väestönmuutokset; 1985: Tilastokeskus.

Kuva 7: Tilastokeskus.

Kuva 8: Calot, G. — Blayo, C., Recent Course of Fertility in Western Europe. Population Studies, vol. 36 number 3, 1982 London; Munoz—Perez F., Changements de la fecondite. Population 1986, numero 3, Paris; Van de Kaa, D. J., Europes Second Demographic Transition. Population Bulletin, vol. 42, no. 1, March 1987. Population Reference Bureau, Washington; Population 1974, 1975 ja 1986, numerot 4—5: La conjuncture demographique. Paris.

Kuva 9. 1885: STV 1887; 1985: Tilastokeskus.

Kuva 10: 1751—1970: Turpeinen, O., Causal Relationship between Economic Factors and Mortality. Väestöntutkimuksen vuosikirja 1977; 1971—1985: SVT VI B:141 Kuolemansyyt 1985;

Kuva 11. World Bank: World Development Report 1986; Yearbook of Nordic Statistics 1986; Population 1986, numero 4—5, Paris (ks. myös kuvan 8 lähteet)

Kuva 12: Turpeinen, O., Ikäryhmittäinen kuolleisuus Suomessa v. 1751—1970, Moniste, Helsinki 1973; 1971—1980: SVT VI A: 140—145, 147 Väestörakenne ja väestönmuutokset sekä Kolari, R., Kohorttikuolleisuus Suomessa vuodesta 1851 lähtien. Tutkimuksia numero 57, Tilastokeskus. Helsinki, 1980.

Kuva 13: 1751—1880: Laskettu artikkelin Turpeinen O., Causal Relationship between Economic Factors and Mortality, Väestöntutkimuksen vuosikirja 1977 lukujen perusteella; 1881—1980 : STV 1920, 1954, 1985/86.

Kuva 14: Ks. kuvan 10 lähteet; 1951— 55 ja 1976—80: STV 1961, 1985/86; 1901—1905: Kolari, R., ks. kuva 9 lähteet.

Kuva 15: Ruotsi: Sveriges Officiella Statistik: Befolkningsförändringar 1985 del 3; Suomi: Tilastokeskus

Kuva 16: SVT VIB: 137—141

Kuva 17: SVT VIA: 146—150 Väestörakenne ja väestönmuutokset.

Kuva 18: 1946—1970: Majava, A., Migrations between Finland and Sweden, 1975; 1971—1984: SVT VIA: 133—150 Väestönmuutokset.

Kuva 19: SVT VIA:145—150 Väestörakenne ja väestönmuutokset; 1985: Tilastokeskus

Kuva 20: 1750—1850: SVT VI:29 Pääpiirteet Suomen väestötilastosta vuosina 1750—1890 ja Strömmer A., Väestöllinen muuntuminen Suomessa, 1969; 1900: Hyppölä—Tunkelo—Törnqvist: Suomen väestöä, sen uusiutumista ja tulevaa kehitystä koskevia laskelmia, Tilastollisia tiedonantoja numero 38, Tilastokeskus 1949; 1950: SVT VIA:128 Katsaus väestönmuutoksiin vuosina 1951—65; 1985—2050: ennustelaskelma, Tilastokeskus.

Kuvat 21 ja 22: Ks. kuvan 20 lähteet.

Kuva 23: SVT VI C: Väestö ja asuminen 1950—1980; 1984: Asuntokunnat ja perheet 1984, Tilastotiedotus VÄ 1986: 5, Tilastokeskus.

Kuva 24: SVT VIC:106 Väestö ja asuminen 1950—1980.

Kuva 25: Ks. kuvan 24 lähde; 1984: Väestön koulutusaste 31.12.1984, Tilastotiedotus KO 1986: 11.

Kuva 26: 1880—1960: Väestö elinkeinon mukaan kunnittain vuosina 1880—1975, Tilastollisia tiedonantoja 63, Tilastokeskus 1979. 1980: STV 1983; 2000: Lääneittäinen väestö- ja työpaikka-suunnite vuosille 1990, 1995 ja 2000, Sisäasiainministeriön aluepoliittinen osasto, 3/1986.

Kuva 27: 1850—1950: STV 1985/86; 1985: Tilastokeskus; 2000 ja 2010: Kunnittainen väestöennuste 1984—2010 Tilastotiedotus VÄ 1986:10.

Kuva 28: Lento R.,: Maassamuutto ja siihen vaikuttaneet tekijät vuosina 1878—1939. Helsinki 1951, liitekuvat.

Kuva 29: Ks. kuvan 28 lähteet.

Kuva 30: 1961—1985 SVT VI A: 150 Väestörakenne ja väestönmuutokset, sekä Tilastokeskus.

Kuva 31: Population of Finland, A World Population Year Monograph, Tilastokeskus 1975.

Kuva 32: 1966—70: SVT VI A: 139 Katsaus väestönmuutoksiin vuosina 1961— 1975; 1981—85: SVT VI A: 146, 148—150 Väestörakenne ja väestönmuutokset, sekä Tilastokeskus.

Kuva 33: 1800—1980: STV 1985/86; 1990—2010: Kunnittainen väestöennuste 1984 — 2010, Tilastotiedotus VÄ 1986:10, Tilastokeskus.

Taulukot

Taulukko 1: 1890: SVT VI 22; 1910: SVT VI 45; 1930: SVT VI 76:1; 1950: SVT VIC:102; 1970: SVT VIC:104; 1985: Tilastokeskus

Taulukko 2: STV 1984/85; SVT VIA:150 Väestörakenne ja väestönmuutokset ja Tilastokeskus

Taulukko 3: SVT VIA:150 Väestörakenne ja väestönmuutokset ja Tilastokeskus

Taulukko 4. Eurostat, Demographic Statistics 1985. Statistical Office of the European Communities; Yearbook of Nordic Statistics 1986; Iso-Britannian alueet: Annual Abstract of Statistics No 123, 1987 edition, Central Statistical Office, London: Her Majesty's Stationary Office; Italia: Annuario Statistico Italiano, Edizione 1986, Istituto Centrale Di Statistica Hollanti ja Länsi-Saksa: United Nations, Demographic Yearbook 1985

Taulukko 5: Yearbook of Nordic Statistics 1986

Taulukko 6: World Bank: World Development Report 1986

Taulukko 7: SVT VIB: 141 Kuolemansyyt 1985

Taulukko 8: 1975: SVT VIA: 138 ja julkaisematon taulu Pohjoismaiden ulkopuolisesta muuttoliikkeestä; 1980: SVT VIA:145 Väestörakenne ja väestönmuutokset; 1985: Tilastokeskus

Taulukko 9: Ks. kuvan 20 lähteet.

Taulukko 10: Ks. kuvan 23 lähteet.

Taulukko 11: 1880—1980: STV 1960, 1985/86; 1985: Tilastokeskus.

Taulukko 12: 1900—1970: Fougstedt, G: Finlandssvenskarna under 100 år, 1985: Tilastokeskus.

Taulukko 13: SVT VIC: 106 Väestö ja asuminen 1950—1980.

Taulukko 14: Ks. kuvan 26 lähteet.

Taulukko 15: Yearbook of Nordic Statistics 1984; STV 1985/86.

Taulukot 16—18: Ks. kuvan 27 lähteet.

Taulukko 19: SVT VIA: 133—150 Väestörakenne ja väestönmuutokset sekä Tilastokeskus

Taulukot 20—23: Ks. taulukon 19 lähteet

Taulukko 24—25: Ks. kuvan 27 lähteet

TILASTOKESKUS-STATISTIKCENTRALEN

PL 504
PB

00101 HELSINKI
HELSINGFORS

Virkalähetys
Tjänsteförsändelse

TILASTOKESKUKSEN PALVELUNUMEROT

Haastattelutkimukset (90) 1734 519
 Indeksipuhelin, kuluttajahinta- (90) 5800 222
 Indeksipuhelin, rakennuskustannus- (90) 1734 273
 Maksullinen tietopalvelu
 (erityisselvitykset) (90) 1734 532
 Tilastokirjaston tietopalvelu (90) 1734 220
 Yleistiedustelut
 (tiedotussihteeri) (90) 1734 569

STATISTIKCENTRALENS SERVICENUMMER

Intervjuundersökningar (90) 1734 519
 Indextelefon, konsumentprisindex (90) 5800 333
 Indextelefon, byggnadskostnadsindex (90) 1734 274
 Uppdragsverksamhet
 (specialutredningar) (90) 1734 532
 Statistikbibliotekets informationstjänst (90) 1734 220
 Allmän information
 (informationssekreterare) (90) 1734 569

JULKAISUJEN MYYNTI

Tilastokeskus
 PL 504
 00101 Helsinki
 (90) 1734 534 ja 1734 535
 Teleksi 122656 tikes sf

PUBLIKATIONSFÖRSÄLJNING

Statistikcentralen
 PB 504
 00101 Helsingfors
 (90) 1734 534 och 1734 535
 Telex 122656 tikes sf

SALES OF PUBLICATIONS

Central Statistical Office
 P.O.B. 504
 SF-00101 Helsinki, Finland
 Phone internat. 358 0 1734 535
 Telex 122656 tikes sf

Valtion painatuskeskuksen
 kirjakaupat Helsingissä
 Annankatu 44 ja Eteläesplanadi 4

Statens tryckericentrals bokhandlar
 i Helsingfors Annegatan 44 och
 Södra esplanaden 4

Government Printing Centre bookshops in
 Helsinki located at Annankatu 44 and
 Eteläesplanadi 4

Hyvin varustetut kirjakaupat
 kautta maan

Väl försedda bokhandlar
 i hela landet

Well-supplied bookshops throughout the
 country